

Utbildnings- och övningsstrategi för krisberedskap och totalförsvaret 2022–2026

PTS ansvarsområden post, elektronisk kommunikation,
betrodna tjänster och NIS

Utbildnings- och övningsstrategi för krisberedskap och totalförsvaret 2022–2026 -
PTS ansvarsområden post, elektronisk kommunikation, betrodda tjänster och NIS

Rapportnummer

PTS-ER-2021:32

Diarienummer

21-14302

ISSN

1650-9862

Post- och telestyrelsen

Box 5398

102 49 Stockholm

08-678 55 00

pts@pts.se

www.pts.se

-

Förord

Under åren 2020 och 2021 har Sverige hanterat en global kris, coronapandemin, som drabbat stora delar av världen och det svenska samhället hårt. Andra händelser som påverkat samhället de senaste åren är väderrelaterade kriser, såsom översvämningar och skogsbränder.

Det finns inga skäl att tro att antalet kriser kommer att minska i framtiden. Sveriges samlade förmåga att förebygga, motstå och hantera kriser och krig måste stärkas. Den stora bredd av påfrestningar som Sverige och det svenska samhället kan komma att ställas inför i framtiden måste mötas med alla de verktyg vi har till vårt förfogande.

Svenska samhällsaktörer har ett gemensamt ansvar för beredskap och säkerhet. Varje dag utförs ett omfattande arbete för att ge skydd och säkerhet åt befolkningen och skapa en god krisberedskap. Utbildning och övning är viktiga verktyg i beredskapsarbetet. En grundläggande förutsättning för att stärka vår beredskap är att samhällets aktörer har tillgång till adekvat utbildning. Övning är också nödvändigt för att upprätthålla och öka förmågan att hantera kriser, såväl för den egna verksamheten som för samverkan mellan olika funktioner och aktörer.

Denna strategi är en del i PTS arbete med att stärka beredskapen inom myndighetens ansvarsområden.

Dan Sjöblom
Generaldirektör

Innehåll

Förord	3
Sammanfattning	6
1. Inledning	7
1.1 Syfte och målgrupp	7
1.2 Omfattning och avgränsningar	8
1.3 Underlag för strategin	8
1.4 Disposition och läsanvisningar	9
2. Inriktning och förutsättningar för utbildnings- och övningsverksamhet under perioden	10
2.1 Långsiktig målbild	10
2.2 Prioriterade arbetsområden för perioden	11
2.3 Vad ska vi vara förberedda på?	14
2.4 Mognadsmodell för uppföljning och förbättringsarbete	14
2.5 Ökade krav på säkerhet i samband med utbildning och övningar	16
2.6 Faktorer i omvärlden att ta hänsyn till	16
3. Arbetsområden och delmål	18
3.1 Arbetsområde 1: Fler aktörer och fler funktioner hos respektive aktör ska delta i utbildning och övning inom krisberedskap och totalförsvaret	18
3.2 Arbetsområde 2: Genom utbildning och övning stärka förmågan att arbeta med och delge lägesbilder	20
3.3 Arbetsområde 3: Genom utbildning och övning integrera kriskommunikation i aktörernas arbetssätt för ledning, hantering och samverkan vid svåra påfrestningar på samhället	21
3.4 Arbetsområde 4: Stärka erfarenhetsåterföring vid utbildning, övning och skarpa händelser	22

4. Begrepp.....	24
Källförteckning	27
Bilaga 1 – Framtagandet av strategin	29
Bilaga 2 – Mognadsmodell	35
Bilaga 3 – Kompletterande delmål för postsektorn	44
Bilaga 4 – Kompletterande delmål och arbetsområden för NTSG och SiSG.....	46

Sammanfattning

PTS har tagit fram en strategi för utbildnings- och övningsaktiviteter inom krisberedskap och totalförsvaret för perioden 2022–2026. Målgrupp är aktörer inom PTS ansvarsområden elektronisk kommunikation, post, betrodda tjänster och NIS samt den egna myndigheten. Syftet med strategin är att skapa en gemensam inriktning för arbetet med utbildnings- och övningsverksamhet avseende krisberedskap och totalförsvaret. Det långsiktiga målet är att genom utbildning och övning skapa goda förutsättningar att hantera svåra påfrestningar på samhället och upprätthålla samhälls- och totalförsvarsviktig verksamhet.

Strategin utgår från en behovsanalys baserad på lärdomar och utvärdering av tidigare utbildnings- och övningsaktiviteter, dialog med aktörer, samt utvecklingen inom totalförsvaret och krisberedskap i Sverige

Den övergripande inriktningen i strategin utgörs av ett antal prioriterade arbetsområden som bedöms ha avgörande betydelse för att stärka beredskapen inom PTS ansvarsområden. Följande prioriterade arbetsområden har identifierats för den kommande femårsperioden:

1. Fler aktörer och fler funktioner hos respektive aktör ska delta i utbildning och övning inom krisberedskap och totalförsvaret.
2. Genom utbildning och övning stärka förmågan att arbeta med och delge lägesbilder.
3. Genom utbildning och övning integrera kriskommunikation i aktörernas arbetssätt för ledning, hantering och samverkan vid svåra påfrestningar på samhället.
4. Stärka erfarenhetsåterföring vid utbildning, övning och skarpa händelser.

Genom att identifiera och beskriva konkreta delmål och förslag på aktiviteter inom respektive arbetsområden inriktar strategin planering av framtida övnings- och utbildningsarbetet inom PTS ansvarsområden, externt såväl som internt. Vidare tillhandhålls en mognadsmodell, vilken är tänkt att hjälpa PTS samt aktörer inom målgrupperna att systematisera sitt arbete med utbildning och övning för att säkerställa progression inom respektive arbetsområde.

För den kommande perioden menar PTS att utbildning och övning bör utgå från ett brett spektrum av händelsetyper: parallella kriser, otydliga kedjor av händelser, cyberattacker, terrorattentat, gråzon och höjd beredskap.

1. Inledning

Post- och telestyrelsen, PTS är en förvaltningsmyndighet med ansvar inom postområdet och området för elektronisk kommunikation (2007:951). Inom området post ska PTS bland annat främja att en väl fungerande samhällsomfattande posttjänst av god kvalitet finns tillgänglig för alla användare enligt de mål som anges i postlagen (2010:1045) och bevaka att posttjänsterna svarar mot samhällets behov. Vidare ansvarar PTS för att främja tillgången till säkra och effektiva elektroniska kommunikationer, inbegripet att tillse att samhällsomfattande tjänster finns tillgängliga. PTS ansvarar också för att samordna och stödja aktörer som bedriver samhällsviktig verksamhet i sektorn elektronisk kommunikation. Ansvaret gäller både vid normala förhållanden och vid kris eller höjd beredskap. PTS har också tillsynsansvar inom områdena betrodda tjänster (enligt EU-förordning om elektronisk identifiering och betrodda tjänster) och nätverk- och informationssäkerhet (NIS, enligt lagen (2018:1174) om informationssäkerhet för samhällsviktiga och digitala tjänster).

Enligt förordningen (2015:1053) om totalförsvaret och höjd beredskap samt förordning (2015:1052) om krisberedskap och bevakningsansvariga myndigheters åtgärder vid höjd beredskap, ska PTS svara för att minska sårbarheten i samhället och utveckla en god förmåga att hantera sina uppgifter under fredstida krissituationer och höjd beredskap.

Vid höjd beredskap ska, enligt lagen (1992:1403) om totalförsvaret och höjd beredskap, de enskilda organisationer och företag som enligt överenskommelse eller på annan grund är skyldiga att fortsätta sin verksamhet i krig vidta de särskilda åtgärder som är nödvändiga för att de under de rådande förhållandena ska kunna fullgöra dessa skyldigheter. Detta avser planering och inriktning av verksamheten, tjänstgöring och ledighet för personal samt användning av tillgängliga resurser. Utbildning och övning är en central del i detta arbete.

1.1 Syfte och målgrupp

Genom utbildnings- och övningsstrategin avser PTS att inrikta och stödja målgruppernas utbildnings- och övningsverksamhet avseende krisberedskap och totalförsvaret.

PTS har tidigare tagit fram en femårig strategi för utbildning- och övning inom sektorn elektronisk kommunikation, med fokus på aktörerna som ingår i Nationella

Telesamverkansgruppen (NTSG). Under kommande år har PTS för avsikt att bredda fokuset och stödja arbetet med utbildning och övning inom fler av myndighetens ansvarsområden. Strategin för 2022-2026 riktar sig till aktörer inom PTS ansvarsområden elektronisk kommunikation, post, betrodda tjänster och NIS samt den egna myndigheten. NTSG, Stadsnätets infrastruktursamverkansgrupp (SiSG), samt postoperatörer med särskilda krav i sina tillståndsvillkor utgör primär målgrupp. För dessa finns kompletterande inriktning i bilagor.

Syftet med strategin är att skapa en gemensam inriktning för arbetet med utbildnings- och övningsverksamhet avseende krisberedskap och totalförsvaret. Med hjälp av strategin ska PTS tillsammans med respektive sektor kunna planera och fastslå mål och aktiviteter för att öka krishanteringsförmågan hos berörda aktörer samt sektorerna som helhet. Vidare syftar strategin till att underlätta aktörernas egen planering av aktiviteter inom området.

1.2 Omfattning och avgränsningar

Strategin avser utbildning och övning avseende krisberedskap och totalförsvaret. Vissa områden är närliggande och till del överlappande. I behovsanalysen samband med framtagande av strategin lyftes behov att öka kunskap kring informationssäkerhet, kontinuitetsplanering och säkerhetsskydd samt att användande av robusta och säkra kommunikationsmedel. Detta är viktiga områden som måste integreras i den dagliga verksamheten och i det förebyggande arbete. Avseende säkerhetsskydd finns tydliga lagkrav och föreskrifter som bl.a. omfattar utbildning av medarbetare. Områdena informationssäkerhet (cybersäkerhet), kontinuitetsplanering och säkerhetsskydd samt att användande av robusta och säkra kommunikationsmedel kommer inte hanteras specifikt i denna strategi.

Det förändrade säkerhetspolitiska omvärldsläget, pågående pandemi samt effekter av klimatförändringarna i världen är bara några exempel på den komplexitet Sverige står inför att hantera. Ett flertal aktörer, bland andra Säkerhetspolisen, Militära underrättelse- och säkerhetstjänsten (Must) samt Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) har en viktig del i att analysera, sammanställa och kommunicera aktuell hot- och riskbild för Sverige. PTS sammanställer bland annat en risk- och sårbarhetsanalys för sektorerna post och elektroniska kommunikationer.

1.3 Underlag för strategin

Utbildnings- och övningsstrategin för 2022-2026 utgår från en behovsanalys baserat på lärdomar och utvärdering av tidigare utbildnings- och övningsaktiviteter, dialog med aktörer, samt insikter från omvärldsutvecklingen och policyutvecklingen inom totalförsvaret och krisberedskapsområdet. Arbetet med strategin beskrivs i bilaga 1.

1.4 Disposition och läsanvisningar

I kapitel 2 beskrivs de fyra prioriterade arbetsområden för perioden, vilka syftar till att bidra till den långsiktiga målbilden för utbildnings- och övningsverksamhet avseende krisberedskap och höjd beredskap. Kapitlet ger en bakgrund till bedömningen av vilka områden som bör prioriteras under perioden, samt sätter dessa i ett sammanhang. Vidare beskrivs i kapitlet förutsättningar och faktorer som kan komma att påverka arbetet med utbildning och övning inom krisberedskap och totalförsvaret under de kommande åren.

I kapitel 3 konkretiseras arbetsområdena genom delmål, aktiviteter som PTS avser arbeta med under perioden samt aktiviteter som respektive aktör föreslås arbeta med.

I kapitel 4 finns en sammanställning av begrepp som används i strategin.

Till strategin hör också ett antal bilagor. De underlag som legat till grund för arbetet med denna strategi såsom utredningar, direktiv och utvärderingar av aktiviteter från föregående period (2017–2021) sammanställs i bilaga 1. I bilaga 2 beskrivs en mognadsmodell som kan användas för att planera och följa upp arbetet med utbildnings- och övningsstrategin.

Bilagorna 3 och 4 konkretiserar och kompletterar arbetsområden och delmål för målgrupperna post respektive elektronisk kommunikation.

2. Inriktning och förutsättningar för utbildnings- och övningsverksamhet under perioden

2.1 Långsiktig målbild

PTS har en långsiktig målbild med strategin, som sträcker sig längre än kommande fem år:

Genom utbildning och övning har PTS ansvarsområden goda förutsättningar att hantera svåra påfrestningar på samhället och upprätthålla samhälls- och totalförsvarsviktig verksamhet.

Denna strategi omfattar endast utbildning- och övning. Förmåga att hantera svåra påfrestningar uppnås inte bara genom utbildning och övning. Organisation, processer, arbetssätt, avtal och andra förmågebyggande byggstenar behöver tas fram, förvaltas och vidareutvecklas. Dock behöver personerna som ska använda dessa byggstenar utbildning och övning för att de ska ge önskad effekt.

Det är av stor vikt att aktörerna förbereder sig för att hantera alla typer av händelser från samhällsstörning, kris och ”gråzon” till höjd beredskap och krig. Målbilden är därför generell och fokuserar på en förmåga att kunna hantera svåra påfrestningar i samhället, oavsett vad som händer.

En gemensam strävan bör vara att respektive område/sector ska kunna tillhandahålla den verksamhet och de tjänster som samhället behöver. För att uppfylla den strävan, även vid svåra påfrestningar, behövs en god krishanteringsförmåga både hos enskilda aktörer och inom respektive område/sector. Utgångspunkten för strategin är att grundläggande kunskap om olika aspekter av krisberedskap och totalförsvaret är en förutsättning för att en organisation ska kunna bibehålla och stärka sin förmåga att hantera svåra påfrestningar. Kunskap om krisberedskap och totalförsvaret stärker inte bara den enskilda organisationens förmåga utan är även en förutsättning för samverkan i kris eller höjd beredskap.

2.2 Prioriterade arbetsområden för perioden

PTS har definierat fyra arbetsområden som bör utgöra fokus för arbetet med utbildning och övning inom krisberedskap och totalförsvaret den kommande femårsperioden. PTS utbildnings- och övningsverksamhet, externt såväl som internt, kommer att utgå från dessa områden. Genom att aktörerna utgår från dessa i sitt arbete skapas synergier och förstärkt effekt. Följande prioriterade arbetsområden har identifierats för perioden:

1. Fler aktörer och fler funktioner hos respektive aktör ska delta i utbildning och övning inom krisberedskap och totalförsvaret.
2. Genom utbildning och övning stärka förmågan att arbeta med och delge lägesbilder.
3. Genom utbildning och övning integrera kriskommunikation i aktörernas arbetssätt för ledning, hantering och samverkan vid svåra påfrestningar på samhället.
4. Stärka erfarenhetsåterföring vid utbildning, övning och skarpa händelser.

Kommande avsnitt beskriver kort bakgrunden till att dessa arbetsområden prioriteras denna period. I kapitel 3 konkretiseras arbetsområdena genom exempel på delmål och aktiviteter.

Arbetsområde 1: Fler aktörer och fler funktioner hos respektive aktör ska delta i utbildning och övning inom krisberedskap och totalförsvaret

Många aktörer bidrar till samhällets funktionalitet, därför behöver många aktörer ha krishanteringsförmåga. Samverkan mellan flera aktörer är oftast avgörande. För att nå det långsiktiga målet behöver fler aktörer nås av och delta i utbildnings- och övningsaktiviteter inom krisberedskap och totalförsvaret. Ju fler aktörer inom en sektor som har kunskap och förmåga, desto bättre beredskap inom sektorn som helhet. Ett första steg i att nå fler aktörer är att målgruppen för utbildnings- och övningsstrategin har utökats till att även omfatta postsektorn. Hos varje aktör behöver också fler personer och funktioner delta i utbildnings- och övningsaktiviteter.

Det är viktigt att aktörerna är införstådda med varför arbetet med krisberedskap och totalförsvaret bedrivs, utifrån vilka utgångspunkter och med vilken målbild. Arbetsområdet handlar om att fler ska få grundläggande kunskap om krisberedskap, kontinuitetshandling och totalförsvaret. Inom detta inkluderas t.ex. hur krishanterings-systemet är uppbyggt, hur samverkan och ledning är tänkt att fungera, förståelse för sin egen och andras roller och ansvar, samt kunskap om målen för Sveriges säkerhet och vad som hotar att undergräva dem. Gällande totalförsvaret handlar det t.ex. om förståelse för vad totalförsvaret är och dess mål, samt varför det behövs, men också vilken lagstiftning som blir gällande om beredskapen höjs.

Under kriser, när det är särskilt viktigt att rätt information når ut, kan informationspåverkan och annan typ av ryktesspridning ta fart och försvåra kommunikationsarbetet. Att svenska aktörer har förståelse för förekomsten av påverkanskampanjer är viktigt för att stärka Sveriges totalförsvaret och krisberedskap. En påverkanskampanj är koordinerad verksamhet från främmande makt med vilseledande eller oriktig information i syftet att påverka offentliga beslut och/eller opinionen hos befolkningen där Sveriges suveränitet, mål för vår säkerhet eller andra svenska intressen kan påverkas menligt. Förmågan att upprätthålla förtroendet och möta informationspåverkan med tillförlitlig kommunikation är avgörande för ett motståndskraftigt samhälle. Det är därför viktigt att aktörer utbildar sina medarbetare så att de kan identifiera informationspåverkan och förstå hur påverkanskampanjer fungerar.

Arbetsområde 2: Genom utbildning och övning stärka förmågan att arbeta med och delge lägesbilder

Lägesbilder är ett bra sätt att sammanfatta läget och arbetet vid en kris. Genom lägesbilsarbete kan en aktör, eller samverkande aktörer, skapa samsyn kring händelsen: vad vet vi, vad behöver vi agera på, vilka mål har vi med hanteringen. Innehåll och format varierar, men kan t.ex. omfatta verifierade fakta om händelsen, konsekvenser och prognos, resursbehov samt åtgärder. Beroenden mellan och inom sektorer medför att information om t.ex. konsekvenser och prognos för olika tidshorisonter och samverkansbehov behöver spridas mellan aktörer i samhället. Coronapandemin har visat att många aktörer och sektorer kan behöva dela information vid en kris och att rapporteringsvägarna då kan bli otydliga och/eller ineffektiva.

Kunskap om olika analysmetoder och återkommande övning i att genomföra analyser är en viktig del i att stärka krishanteringsförmågan. Bedömningar av konsekvenser och framtagande av prognoser kräver analysarbete och förmåga att dra slutsatser. Vidare finns det analysmetoder för att identifiera och välja handlingsalternativ för hantering av en händelse. En tydlig lägesbild där antaganden och obekräftad information tydligt är skilt från fakta är en bra grund för analysarbetet vid en kris.

Arbetsområde 3: Genom utbildning och övning integrera kriskommunikation i aktörernas arbetssätt för ledning, hantering och samverkan vid svåra påfrestningar på samhället

Kriskommunikation avser här i första hand att se till samhällsperspektivet, det vill säga den kommunikation och informationsdelning som är nödvändig för att allmänhet och andra aktörer ska nås av den information som krävs för en effektiv hantering av krisen. Kommunikation är en stor del av att hantera en kris. Att kommunicera under kris är ofta utmanade eftersom det kommunikativa landskapet tenderar att förändras

under förhållanden präglade av osäkerhet. Kriser kännetecknas till exempel ofta av tidskritiska förhållanden, intensifierad mediebevakning, politisering och ryktes-spridning. Hur en organisation kommunicerar kring en händelse kan få stor påverkan för hur krisen uppfattas. Framförallt är god kriskommunikation en förutsättning för effektiv hantering av samhällskriser och en förutsättning för att allmänheten ska få rätt information.

Genom att integrera kriskommunikationsperspektiv i hanteringen av krisen kan organisationers krishanteringsförmåga bli bättre. Ett kommunikativt perspektiv på hanteringen, t.ex. genom reflektion kring hur en åtgärd ska kommuniceras, kan också bidra till att en åtgärd ses i nytt ljus eller leda till ökad proaktivitet. Därutöver kan aktörsgemensam kommunikation och förmåga att inom sektorn ”äga narrativet” bidra till att skapa tydlighet och förtroende hos allmänheten. Fler än de som ingår i en kommunikationsfunktion behöver därför öka sin kunskap om och förståelse för kriskommunikationens funktion i krishanteringsarbetet. För att nå dit krävs att kriskommunikation integreras på ett bra sätt i övningar, och att fler än de som arbetar med kommunikation får utbildning och övning i kriskommunikation.

Arbetsområde 4: Stärka erfarenhetsåterföring vid utbildning, övning och skarpa händelser

Erfarenhetsåterföring handlar både om att sprida erfarenheter till andra, och att aktivt arbeta med att genomföra förbättringar baserat på lärdomar. Ofta är den egna organisationen och verksamheten i fokus, men erfarenhetsutbyte mellan organisationer är också viktigt, särskilt mellan parter som samverkar.

En övning ger nästan alltid nya insikter och idéer. Hantering av en skarp händelse i än större utsträckning. Många gånger skrivs en utvärderingsrapport som innehåller en lista med förslag på förbättringsåtgärder. De förbättringsåtgärder som identifieras i samband med övningar eller skarpa händelser kan kräva olika typer av organisatoriskt förändringsarbete. Förbättringsåtgärder kan till exempel avse mindre förändringar och justeringar i t.ex. policydokument eller befintliga arbetsprocesser, större förändringar av organisationens värderingar eller struktur eller omfattande systemförändringar.

Motsvarande resonemang kan överföras till utbildningsaktiviteter. Många gånger ger utbildning idéer på saker som kan förbättras eller som kan vara intressanta att i alla fall testa. Det är också bra att föra kunskap vidare till andra, och det kan även stärka det egna lärandet.

Det kan vara svårt att bibehålla momentum efter t.ex. en övning, och verkligen arbeta vidare med förslagen. Under kommande period vill PTS därför uppmärksamma och underlätta erfarenhetsåterföring.

2.3 Vad ska vi vara förberedda på?

Under föregående period låg tyngdpunkten på totalförsvaret, höjd beredskap och förberedelser inför Totalförsvarsövning 2020 (TFÖ). För den kommande femårsperioden menar PTS att utbildning och övning bör utgå från ett brett spektrum av händelsetyper: parallella kriser, otydliga kedjor av händelser, cyberattacker, terrorattentat, gråzon och höjd beredskap.

Svåra påfrestningar kan vara mer eller mindre förutsägbara. För vissa typer av störningar och kriser finns möjligheter att förbereda med planer och specifika utbildnings- och övningsaktiviteter, men många händelser är oförutsägbara eller har en hög grad av komplexitet. Då krävs flexibilitet, anpassning, och en generell förmåga att bedöma läget, prioritera och fatta beslut – även när information, tid eller annan resurs är knapp. Flexibel krishanteringsförmåga kan också främjas genom att olika typer av händelser (scenarier) inkluderas i utbildnings- och övningsaktiviteter.

Scenarion är ett mycket användbart verktyg för att illustrera problem, frågeställningar och skapa en gemensam utgångspunkt i utbildningsmoment eller övningar. De kan användas för att tillämpa och testa kunskaper och utveckla förståelse. Förmågan stärks av heterogenitet i scenarier som medarbetarna möter. Olika scenarier och vinklingar medför nya frågeställningar och därmed nya insikter och förbättringsförslag. Genom att samtala om, fundera kring och öva olika typer av händelser kan även en mental förberedelse nås hos deltagarna.

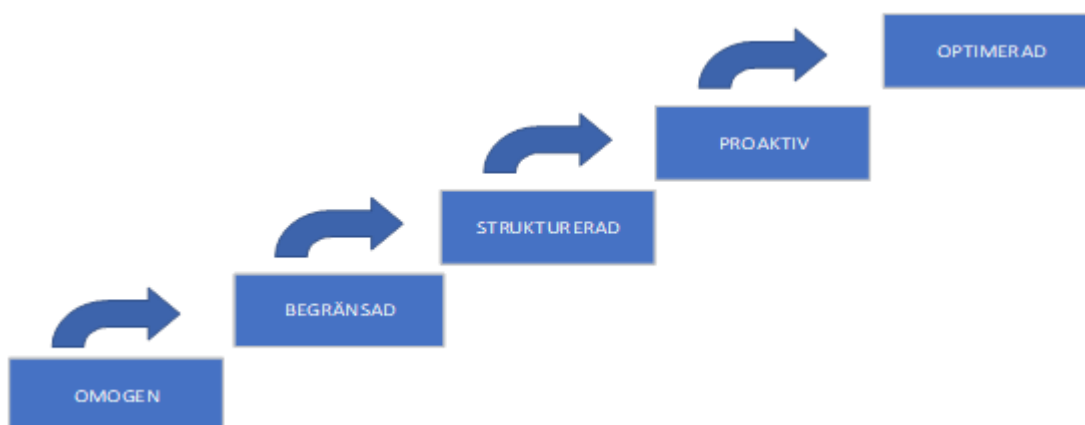
2.4 Mognadsmodell för uppföljning och förbättringsarbete

I tidigare strategi användes det som kallades för självskattning som uppföljningsmetod där varje organisation fick skatta sin förmåga i relation till olika effektmål. I denna strategi introduceras en mognadsmodell med tillhörande bedömningsstöd. Modellen är framtagen för att kunna avgöra behov för utbildning och övning samt underlätta planering av dessa. Syftet är att det ska vara ett praktiskt stöd för bedömning, prioritering, planering och proaktivt förbättringsarbete inom området.

Tanken med modellen är att en organisation utvecklas stegvis uppåt i trappstegen genom att bygga på styrkorna och avlägsna svagheter från den tidigare nivån. Modellen blir ett ramverk som innehåller fem mognadsnivåer som en organisation kan gå igenom när de förbättrar sina processer inom området. Processen innebär att organisationen gör en bedömning av mognadsgrad för olika områden, för att sedan fylla i en åtgärdsplan. PTS avser utgå från denna metod i uppföljning av strategin.

Mognadsmodellen består av följande delar som alla återfinns i bilaga 2:

- Generell mognadsmodell med fem trappsteg (se översiktlig bild nedan)
- Förenklat bedömningsstöd
- Beskrivning av process för användning
- Bedömningsstöd för varje trappsteg inom arbetsområden som relaterar till utbildnings- och övningsstrategin
- Mall för åtgärdsplan

Förenklad bild på mognadstrappan

Möjliga användningsområden för mognadsmodellen kan vara:

- Underlag för ledning, beslutsfattare och medarbetare för att:
 - förklara var organisationen befinner sig i kunskaps- och förmågenivå,
 - visa exempel på åtgärder för att komma vidare och utvecklas, eller
 - motivera varför resurser behövs.
- Stöd vid introduktion av nya medlemmar/medarbetare.
- Sätta en förväntansgrad och minimikrav på kompetens och förmåga.
- Mall för åtgärdsplan hos aktörerna inom utbildning och övning.
- För uppföljning av åtgärder – har man övat, utbildat etc.

Mognadsmodellen exemplifieras i bilaga 2, men kan anpassas för aktören med t.ex. egna begrepp och beskrivningar.

2.5 Ökade krav på säkerhet i samband med utbildning och övningar

När det kommer till utbildnings- och övningsverksamhet bör man ur ett säkerhets- skyddsperspektiv undvika att dela säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter så långt det går. Inför övningar som har koppling till totalförsvaret ska en säkerhetsskydds- bedömning genomföras. Aktörerna ska själva kunna bedöma behovet av säkerhets- skydd samt tillgodose lämpliga säkerhetsskyddsåtgärder vid utbildningar och övningar som har koppling till totalförsvaret. Till exempel kan man ställa krav på att deltagare redan ska vara placerade i någon säkerhetsklass, eller att utbildningen genomförs fysiskt utan medtagande av mobiltelefoner eller datorer. Scenarion som används kanske bara distribueras på plats, och man kanske använder fiktiva uppgifter som inspel i övningar.

På grund av det säkerhetspolitiska läget blir förebyggande säkerhetsarbete allt viktigare för sektorerna och samhället i stort. Att öka kunskap om informations- säkerhet och säkerhetsskydd är därför centralt för att höja förståelsen, kunskapen och riskmedvetenheten på bred front. Den återupptagna planeringen för civilt försvar och den nya säkerhetsskyddslagen som omfattar fler aktörer inklusive företag, medför ökade krav på förmågan att hantera säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter.

2.6 Faktorer i omvärlden att ta hänsyn till

Under den kommande femårsperioden kan nya prioriteringar och behov identifieras, t.ex. till följd av händelser i omvärlden eller nya inriktningar. Att övningar har behövt ställas in eller förändras som en följd av att en skarp händelse inträffar har skett även före coronapandemin.

Utvecklingen inom krisberedskap och totalförsvaret pågår ständigt och därför behöver vi förhålla oss till nya förutsättningar och inriktningar i arbetet med utbildning och övning kommande period. Med utbildnings- och övningsstrategin avser PTS främst att peka ut en riktning, men flera vägar kan bära mot det långsiktiga målet. Nya delmål och aktiviteter kan bedömas relevanta för strategin, medan andra inte längre bedöms aktuella. Det kan komma att uppstå behov av att justera strategin, alternativt acceptera att vissa delmål och aktivitetsförslag inte längre är aktuella eller kommer att kunna uppnås.

I början av år 2022 förväntas beslut om förslagen i utredningen ”Struktur för ökad motståndskraft” (SOU 2021:25). Utredningen har lämnat förslag om förändringar i strukturen för det civila försvaret och det svenska krisberedskapssystemet. Beslutet kan komma att innebära stora förändringar av svensk krisberedskap och totalförsvarets planering, och därmed också utbildnings- och övningsverksamheten.

PTS ingår i arbetet med Nationellt cybersäkerhetscenter. Syftet med centret är att samla och stärka Sveriges förmåga att förebygga, upptäcka och hantera antagonistiska cyberhot mot Sverige. Övningsaktiviteter inom ramen för centret kan komma att innebära deltagande från PTS och även aktörer inom PTS ansvarsområden. Nationellt cybersäkerhetscenter ska bl.a.

- Verka för kunskaps-, kompetens- och informationsutbyte samt samverkan mellan offentliga och privata aktörer, exempelvis avseende detektion, hot, risker, analys och metoder.
- Erbjuder kompetenshöjande insatser, exempelvis övningar och utbildningar för identifierade målgrupper.
- Tillhandahåller anpassade och aggregerade lägesbilder och analyser avseende hot, sårbarheter och risker.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) har tagit fram en tidslinje för samordnad övningsverksamhet, bl.a. för att undvika krockar mellan större övningsaktiviteter. Denna generella planering ligger till grund för PTS övningsverksamhet och genomförandet av sektorsövningar.

Återkommande genomförs större, nationella samverkansövningar i form av SAMÖ, med fokus på krisberedskap, respektive TFÖ med fokus på totalförsvaret. Under första kvartalet 2023 kommer SAMÖ 2023 genomföras. Planeringen startar vid årsskiftet 2021–2022. MSB arrangerar även återkommande cybersäkerhetsövningar, NISÖ. NISÖ 2021 avslutas under första kvartalet 2022.

Q = Fördjupningsperiod (övningsgenomförande bör om möjligt undvikas): analys övningsutvärderingar, fördjupad erfarenhetshantering, övningsinriktning, NAFS-möten, metodutveckling, utbildningar mm

Samordnad övningsperiod för krisberedskap och civilt försvar på nationell och regional nivå, Nationell strategi för systematisk övningsverksamhet MSB 2019–01143.

3. Arbetsområden och delmål

I följande avsnitt konkretiseras arbetsområdena med exempel på delmål. Tänkbar väg framåt, dvs. arbete inom respektive arbetsområde beskrivs genom tillvägagångssätt, exempel på arbete hos PTS under perioden och förslag på aktiviteter hos aktörer.

3.1 Arbetsområde 1: Fler aktörer och fler funktioner hos respektive aktör ska delta i utbildning och övning inom krisberedskap och totalförsvaret

Aktörerna bör fokusera på att bredda målgrupperna och öka antalet personer som får utbildning och övning i krisberedskap och totalförsvaret. Förutom personer som arbetar med beredskapsfrågor bör även personer som arbetar med kontinuitets- hantering, personer i ledningsgrupper och chefspositioner samt personer som arbetar i närliggande arbetsområden, såsom *compliance*, riskhantering, säkerhet, personalförsörjning (HR), inköp, kommunikation och juridik ses som tänkbara målgrupper. Vidare bör även medarbetare som arbetar med verksamhetskritiska uppgifter eller samhällsviktiga verksamheter inom organisationen ses som potentiell målgrupp. Grunden för att nå delmålen ligger i att identifiera och intressera nya målgrupper, vilket bl.a. kan göras genom målgruppsanalys.

För att nå fler och nya deltagare kan olika format användas, t.ex. digitala utbildningar, samt att övningar görs oftare men i mindre format (t.ex. en halvdag). Krisberedskaps- och totalförsvarfsfrågor bör inkluderas i befintliga utbildningar, konferenser och liknande aktiviteter.

Avseende postsektorn kommer PTS i första hand vända sig till aktörer som utifrån bl.a. sin storlek har särskilda krav i sina tillståndsvillkor (t.ex. avseende att dokumentera processer och att genomföra riskanalyser kopplat till kravet på tillförlitlighet i postverksamheten). PTS kommer fortsätta arbeta med aktörerna inom Nationella telesamverkansgruppen (NTSG) och Stadsnätets Infrastruktur- samverkansgrupp (SiSG). Därutöver avser PTS att vända sig mot fler aktörer inom sektorn elektronisk kommunikation och som ingår i myndighetens ansvarsområde. Dessa aktörer kan t.ex. utgöras av kommunikationsoperatörer och tjänste- leverantörer, stadsnät som inte ingår i SiSG eller Svenska Stadsnätetsföreningen, kvalificerade tillhandahållare av betrodda tjänster (enligt eIDAS-förordningen) samt i viss mån anmälningspliktiga NIS-tjänster som utför samhällsviktig verksamhet.

Arbetet med att vända sig till fler aktörer behöver föregås av en målgruppsanalys för att identifiera relevanta aktörer, behov samt konkurrensmässiga och legala förutsättningar.

Delmål

- Fler har kunskap om
 - krisberedskap, det svenska krisberedskapssystemet samt kontinuitets-
hantering,
 - totalförsvaret samt lagstiftning avseende totalförsvarsplanering och vid höjd
beredskap,
 - målen för samt hot mot Sveriges säkerhet, t.ex. avseende terrorism,
informations- och cybersäkerhet och klimatförändringar,¹ samt
 - hur kommunikationslandskapet förändras vid kriser och höjd beredskap, t.ex.
genom informationspåverkan och missinformation
- Fler har kunskap och förmåga avseende den egna organisationens arbete vid kris
och höjd beredskap (hantering, ledning och samverkan).
- Fler aktörer har kunskap och förmåga avseende arbetssätt och agerande för
aktörsgemensam krishantering (samverkan) i kris och höjd beredskap.
- Fler har haft möjlighet att delta i övningar (fler aktörer, funktioner, personer).

Exempel på PTS aktiviteter

- PTS kommer under perioden fortsätta att:
 - erbjuda grundläggande totalförsvarsutbildning i samarbete med FHS,
 - finansiera krishanteringsutbildningar,
 - genomföra övningsserien Telö tillsammans med aktörerna inom NTSG och
SiSG, samt
 - finansiera deltagande i ”Högre kurs i samhällets krisberedskap och
totalförsvaret”.
- PTS har för avsikt att under perioden:
 - ta fram en grundläggande, digital utbildning om totalförsvaret med fokus på
sektorerna elektronisk kommunikation och post,
 - anordna/finansiera utbildningar om informationspåverkan och
kriskommunikation,
 - bistå aktörer i att hitta övande, motspel och experter hos andra aktörer (och
sektorer),
 - arbeta vidare med mognadsmodellen (bilaga 2) som uppföljningsmetod och
stöd i arbetet med att stärka aktörers förmåga, samt
 - hålla samman eventuella sektorsövergripande förberedelser inför SAMÖ 2023.

¹ För mer information om hot mot Sveriges säkerhet se den Nationella säkerhetsstrategin
(Statsrådsberedningen 2017).

Exempel på aktörers aktiviteter

- Arbeta med mognadsmodellen, enligt bilaga 2.
- Ta fram en utbildnings- och övningsplan (baserat på denna strategi) och förankra i organisationen.
- Inkludera krisberedskaps- och totalförsvarsfrågor i interna utbildningar såsom introduktion av nyanställda, säkerhetsutbildning etc.
- Sprid inbjudningar och information om t.ex. utbildningar brett inom organisationen.
- Öva kris och höjd beredskap
 - Utbilda i och öva stabsarbete och beslutsfattande i svåra situationer.
 - Öva personell uthållighet och att göra överlämningar mellan personer.
 - Testa och öva kontinuitetsplaneringen för att upprätthålla verksamheten vid störningar och avbrott.
 - Öva samverkan med andra aktörer.

3.2 Arbetsområde 2: Genom utbildning och övning stärka förmågan att arbeta med och delge lägesbilder

Aktörerna bör fokusera på att stärka förmågan att arbeta med lägesbilder för att stärka sin krishantering i fred och höjd beredskap. Behov av och tillgång till resurser är en stor del av hantering av en kris. Detta innebär att offentliga och privata aktörer behöver samverka kring prioritering och operativ hantering av resurser. Att ha en god förmåga att arbeta med lägesbilder som underlag för samverkan, samordning och prioritering underlättar detta arbete. En förutsättning är att lägesrapportering och informationsinhämtning sker via effektiva rapporteringskedjor samt att det finns förmåga att analysera omvärlds- och lägesinformation på kort och lång sikt.

Delmål

- Medarbetare som kan komma att delta i krishantering har:
 - kunskap om vad en lägesbild är, och dess olika syften och målgrupper,
 - förmåga att sammanställa lägesbild,
 - förmåga att skilja fakta (bekräftade uppgifter) från antaganden,
 - förmåga att analysera (värdera, lägga samman och dra slutsatser av) information för att t.ex. bedöma läget på kort och lång sikt, samt
 - förmåga att bedöma information utifrån dess skyddsvärde (sekretess, säkerhetsskyddsklassificering, intern informationsklassificering).
- Aktörer har förmåga att använda lägesbilder för att:
 - förmedla information om nuläge och prognos,
 - planera och prioritera åtgärder,
 - tillsammans med samverkande aktörer ta fram en gemensam, samlad lägesbild, samt

- samordna insatser och resursanvändning (stärka förmågan att prioritera materiella och personella resurser)

Exempel på PTS aktiviteter

- Anordna/finansiera utbildning kring sammanställning av lägesbilder och aktörsgemensam lägesbild.
- Inkludera lägesbildsarbete och resursprioritering i planerade övningar.
- Bidra med förutsättningar för utbildnings- och övningsaktiviteter genom att verka för att förtydliga samverkansformer med olika aktörer inom områdena samt gentemot andra samhällsaktörer och sektorer.
- Sprida kunskap om förväntningar på och framtagande av cyberlägesbilder, vilket är ett delmål i Handlingskraft (FM 2021/17683:2; MSB 2020/16261:3).

Exempel på aktörers aktiviteter

- Utbildning och övning i att sammanställa lägesbild och analysera läget på kort och längre sikt. Öva på att ta fram lägesbilder för olika typer av händelser och parallella skeenden samt för olika målgrupper och syften.
- Testa och öva rapporteringsstrukturer, intern och externt.
- Öva tillsammans med andra – kommuner, länsstyrelser, elnätsägare, operatörer etc. Göra en samverkansanalys för att identifiera vilka aktörer som är viktiga i den egna krishanteringen.
 - Skapa och delge samlad lägesbild.
 - Formulera gemensam målsättning och inriktning.
 - Samordna insatser och resursanvändning.
 - Inrikta och samordna kommunikation med allmänheten och drabbade.

3.3 Arbetsområde 3: Genom utbildning och övning integrera kriskommunikation i aktörernas arbetssätt för ledning, hantering och samverkan vid svåra påfrestningar på samhället

Genom att reflektera kring hur en åtgärd ska kommuniceras, och hur kommunikationen kommer att tas emot av mottagarna, kan lämpligheten och genomförandet av åtgärden belysas. Detta underlättas av en ömsesidig förståelse mellan yrkeskategorier. Personer som arbetar med kommunikation bör lära sig mer om krisberedskap och höjd beredskap, och personer som deltar i krishanteringsarbete bör få förståelse för kommunikationsaspekter såsom budskapsformulering.

Samordnad kommunikation till t.ex. allmänheten börjar i att skapa kontakt med relevanta parter (t.ex. underleverantörer, tillhandahållare av kritiska resurser,

potentiella samverkansparter) för att bygga upp kunskap om varandras verksamheter och gemensamma förhållningsätt.

Delmål

- Kommunikationsperspektivet är en del av ledning och hantering av en händelse – inte bara något för kommunikatörer.
- Kriskommunikation har integrerats i utbildnings- och övningsaktiviteter.
- Medarbetare som deltar i krishantering har kunskap om kriskommunikation.
- Kommunikationsperspektivet är en del av samverkan (aktörs gemensam kriskommunikation till allmänheten, kriskommunikation under höjd beredskap).
- Förmåga finns för att inrikta och samordna kommunikation med allmänheten och drabbade.
- Kriskommunikation kan ske under höjd beredskap, med hänsyn till ett säkerhetsskydds- och försvarsperspektiv.

Exempel på PTS aktiviteter

- Integrera kommunikationsperspektivet som en central del i av myndigheten planerade övningar och utbildningar.
- Integrera kommunikationsperspektivet i olika samverkansforum.
- Tillsammans med sektorsaktörer öva framtagande av gemensam kommunikativ lägesbild samt gemensamma budskap.
- Anordna/finansiera särskild utbildning för kommunikatörer, för att öka kunskapen inom krisberedskap och totalförsvaret.

Exempel på aktörers aktiviteter

- Öva på att ta fram en kommunikativ lägesbild inom er organisation, samt i samverkan.
- Inkludera kommunikationsstrategier och kommunikatörer i lägesbildsarbete samt processer för att ta fram och planera åtgärder (hantering) – både i övning och skarp händelse (kris).
- Öva kriskommunikation under höjd beredskap. Vad kan kommuniceras och hur? Hur kan kommunikativa åtgärder bidra till försvarsvilja?

3.4 Arbetsområde 4: Stärka erfarenhetsåterföring vid utbildning, övning och skarpa händelser

Erfarenhetsåterföring handlar om att sprida kunskap och lärdomar från utbildning, övning och skarpa händelser och att ta tillvara och genomföra de förbättringsförslag som identifieras. Tid och ansvar för att identifiera, genomföra och följa upp erfarenhetsåterföringen bör planeras in från början för olika aktiviteter, oavsett om man själv planerar aktiviteten eller t.ex. deltar i en samverkansövning.

Arbete med erfarenheter och förbättringar kräver en öppen, konstruktiv och vänlig dialog. Syftet ska vara att utveckla verksamheten, inte peka ut individer. Medarbetare som deltar i skarp hantering, övning och utbildning bör i förväg veta hur de kan föra fram synpunkter, idéer och tankar kring erfarenheter. Det som verksamheten inte själv kan påverka, lyfts till högre nivå eller relevant annan aktör.

Erfarenheter och åtgärdsförslag kan även utgöra underlag för PTS arbete med utbildnings- och övningsstrategi för kommande perioder.

Delmål

- Varje utbildning och övning som hålls har ett tydligt utvärderings- och/eller erfarenhetsåterföringsmoment.
- Det är tydligt hur erfarenheter från utbildningar, övningar och skarpa händelser tas om hand (processkänedom).
- Gemensamma åtgärdsförslag tecknas ned och prioriteras i en åtgärdsplan.
- Åtgärdsplaner följs upp och uppdateras löpande.
- Förmåga finns att reflektera över skyddsvärdet av brister som upptäcks i en utvärdering.

Exempel på PTS aktiviteter

- Vidareutveckling och förvaltning av mognadsmodellen.
- Sprida resultaten från arbete med erfarenhetshantering som görs inom ramen för Nationellt forum för inriktning och samordning av övningar (NAFS).
- Sprida resultat från utvärdering/erfarenhetsåterföring från övningar och utbildningar.

Exempel på aktörers aktiviteter

- Utvärdera varje händelse och övning.
- Ta fram metod/process för utvärdering som omfattar erfarenhetsåterföring och uppföljning av åtgärdsförslag. Inkludera erfarenhetsåterföring och uppföljning av åtgärdsförslag i tid- och aktivitetsplaner för övningar.
- Inkludera åtgärdsförslag från erfarenhetsåterföring i verksamhetsplanerings och förvaltningsprocesser.
- Kommunera erfarenheter från utbildningar, övningar och skarpa händelser inom organisationen.
- Sprida lärdomar mellan aktörer.
- Ta stöd i mognadsmodellen.

4. Begrepp

Beskrivningarna nedan avser att förklara begrepp som används i strategin. Beskrivningarna utgör inte legaldefinitioner.

Betrodda tjänster	Betrodda tjänster som omfattas av eIDAS-förordningen (EU-förordningen om elektronisk identifiering och betrodda tjänster) är t.ex. elektroniska underskrifter och stämplor samt validering och bevarande av sådana, tjänster för rekommenderad elektronisk leverans samt tjänster för utfärdande av certifikat för autentisering av webbplatser. PTS är tillsynsmyndighet för dessa.
Elektronisk kommunikation	Avser här sektorn elektronisk kommunikation. Områden som omfattas av lagen (2003:389) om elektronisk kommunikation, dvs. tillhandahållare av alla typer av elektroniska kommunikationsnät som telenätet, internet och kabel-TV-nätet. <i>Not: EU:s nya telekomregler kommer att införas i svensk lagstiftning under 2022 vilket påverkar lagen om elektronisk kommunikation.</i>
Gråzon, hybrida hot	En gråzon avser ett nationellt tillstånd mellan fred och krig. Aktiviteter som förknippas med begreppet gråzon är t.ex. påtryckningar, spridning av desinformation, sabotage, cyberattacker och angrepp på viktig infrastruktur. Initialt kan det vara svårt att förstå om det som sker utgör medvetna handlingar eller inte. Syftet kan vara att påverka ett lands intressen, handlingsfrihet, förmågor eller agerande.
Höjd beredskap	För att stärka landets försvarsförmåga kan beredskapen höjas. Höjd beredskap är antingen skärpt beredskap eller högsta beredskap. Vid höjd beredskap kan delar av eller hela totalförsvaret mobiliseras. Om Sverige är i krigsfara eller om det råder sådana utomordentliga förhållanden som är orsakade av att det är krig utanför Sveriges gränser, får regeringen besluta om skärpt eller högsta beredskap. Om Sverige är i krig råder högsta beredskap.

Informationssäkerhet	Informationssäkerhet innebär att skydda information utifrån krav på dess konfidentialitet, riktighet och tillgänglighet.
Kontinuitetshantering	Kontinuitetshantering handlar om att planera för att upprätthålla sin verksamhet på en tolerabel nivå, oavsett vilken störning den utsätts för. Exempel på aktiviteter inom kontinuitetshantering: <ul style="list-style-type: none"> – Kartlägga viktiga verksamheter/processer samt beroenden av resurser – Genomföra åtgärder som minskar risken för störningar. – Ta fram planer för att hantera de störningar som ändå kan uppstå.
Krisberedskap	Krisberedskap kan beskrivas som förmågan att förebygga, motstå och hantera krissituationer. En kris är en händelse som medför (eller kan komma att medföra) fara för skada på liv, hälsa, egendom eller viktiga funktioner i samhället.
NIS	Informationssäkerhet för samhällsviktiga och digitala tjänster Företag som levererar samhällsviktiga tjänster och vissa digitala tjänster omfattas av NIS-lagen. Enligt reglerna ska företag som omfattas av NIS-reglerna arbeta systematiskt och riskbaserat med informationssäkerhet samt rapportera incidenter till Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB). PTS är tillsynsmyndighet för samhällsviktiga tjänster inom sektorn digital infrastruktur samt för digitala tjänster – molntjänster, internetbaserade marknadsplatser och sökmotorer.
NTSG, Nationella Telesamverkansgruppen	Nationella telesamverkansgruppen (NTSG) är ett frivilligt samarbetsforum med syfte att stödja återställandet av den nationella infrastrukturen för elektroniska kommunikationer vid allvarliga störningar i samhället. Vid en kris eller allvarlig störning samlar NTSG in lägesrapporter till PTS, inventerar och förmedlar resurser samt tar fram åtgärdsförslag för att tillgodose identifierade behov.

SiSG, Stadsnätens infrastruktursamverkansgrupp

Ett forum inom Svenska stadsnätsföreningen för samverkan och utbildning inom säkerhetsområdet. Totalt finns 164 stadsnät representerade i detta krissamarbete. Vid allvarliga störningar och kriser säkerställer SiSG att rätt och relevant information gällande stadsnätens driftläge förmedlas.

Säkerhetsskydd

Säkerhetsskydd handlar om att genom förebyggande arbete skydda säkerhetskänslig verksamhet hos myndigheter och företag mot spioneri, sabotage, terroristbrott och andra brott som kan hota verksamheten. Säkerhetskänslig verksamhet är verksamhet som är av betydelse för Sveriges säkerhet eller som Sverige har förbundit sig att skydda genom internationella åtaganden.

Totalförsvaret

Totalförsvaret är all verksamhet som behövs för att förbereda Sverige för krig. Totalförsvaret består av militärt försvar och civilt försvar.

Målen för det civila försvaret är att:

- värna civilbefolkningen
- säkerställa de viktigaste samhällsfunktionerna
- upprätthålla en nödvändig försörjning
- bidra till det militära försvarets förmåga vid väpnat angrepp eller krig i vår omvärld
- upprätthålla samhällets motståndskraft mot externa påtryckningar och bidra till att stärka försvarsviljan
- bidra till att stärka samhällets förmåga att förebygga och hantera svåra påfrestningar på samhället i fred, och
- med tillgängliga resurser bidra till förmågan att delta i internationella fredsfrämjande och humanitära insatser.

Källförteckning

Ek, Å., och Borell, J. (2010). Krishanteringsförmåga i offentliga organisationer. I M. Höst, T. Nieminen Kristofersson, K. Petersen, & H. Tehler (Red.), FRIVA – risk, sårbarhet och förmåga. Samverkan inom krishantering (s. 46–53). Lund University.

Förordning (2007). Förordning med instruktion för Post- och telestyrelsen, 2007:951

Förordning (2007). Förordning med instruktion för Post- och telestyrelsen, 2007:951.

Förordning (2015). Förordning om krisberedskap och bevakningsansvariga myndigheters åtgärder vid höjd beredskap, 2015:1052.

Förordning (2015). Förordning om totalförsvaret och höjd beredskap, 2015:1053.

Försvarsmakten och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (2021). Handlingskraft – en samlad plan för ett starkare totalförsvaret, FM 2021/17683:2; MSB 2020/16261:3.

Försvarsmakten och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (2016). Gemensamma grunder (grundsyn) för en sammanhängande planering för totalförsvaret, FM 2016/13584:3; MSB 2016:25.

Lag (1992). Lag om totalförsvaret och höjd beredskap, 1992:1403.

Lag (2010). Postlag, 2010:1045.

Lag (2018). Lag om informationssäkerhet för samhällsviktiga och digitala tjänster, 2018:1174

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (2019) Nationell strategi för systematisk övningsverksamhet, MSB 2019:01143.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (2021). Övningsinriktning för bevakningsansvariga myndigheter på nationell och regional nivå avseende samverkansövningar under 2022-2026, MSB 2021-06755.

Post- och telestyrelsen (2020). Utvärderingsrapport Telö 19, PTS-ER-2020:08.

Proposition (2020). Totalförsvaret 2021–2025, 2020/21:30.

Regeringsbeslut (2015). Regeringen beslutar om återupptagen totalförsvarsplanering, Regeringsbeslut, Fö 2015/0916.

Regeringskansliet (2017). Sveriges nationella säkerhetsstrategi.

Statens offentliga utredningar (2015) Struktur för ökad motståndskraft, SOU 2015:25.

Statsrådsberedningen (2017). Nationell säkerhetsstrategi.

Bilaga 1 – Framtagandet av strategin

Underlag för strategin

Utbildnings- och övningsstrategin för 2022-2026 utgår från en behovsanalys baserat på lärdomar och utvärdering av tidigare utbildnings- och övningsaktiviteter, dialog med aktörer, samt insikter från omvärldsutvecklingen och policyutvecklingen inom totalförsvaret och krisberedskapsområdet. Arbetet med strategin har bland annat utgått från uppföljning av myndighetens föregående strategi på området. I uppföljningen har måluppfyllelse från den tidigare strategin tagits i beaktande. PTS har även fokuserat på att undersöka hur strategin kan vidareutvecklas för att på bästa sätt utgöra ett stöd för målgrupperna samt möta utvecklingen inom områdena och på övergripande samhällsnivå. Vidare har slutsatser från bland annat förmågebedömningar kopplat till föregående strategi utgjort underlag.

Strategin är tänkt att sträcka sig över fem år och behöver därför fungera över tid. Särskild vikt har därför lagts vid de framåtsyftande inriktningsdokument för svensk krisberedskap och utvecklingen inom totalförsvaret de närmaste åren. Därtill har stor vikt lagts vid dialog med aktörer inom sektorerna elektroniska kommunikationer och post som är målgrupper för strategin. Detta för att säkerställa att strategin blir användbar och omsätts i verksamheterna.

I arbetet med strategin har bl.a. följande inriktningsdokument använts:

- Försvarsmakten och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, "Handlingskraft – en samlad plan för ett starkare totalförsvaret", (FM 2021/17683:2; MSB 2020/16261:3).
- Proposition från Försvarsdepartementet. "Totalförsvaret 2021–2025", (prop. 2020/21:30).
- Gemensamma grunder (grundsyn) för en sammanhängande planering för totalförsvaret (FM 2016/13584:3, MSB 2016:25).
- Nationell säkerhetsstrategi (Stadsrådsberedningen 2017).
- Beslut från MSB, "Övningsinriktning för bevakningsansvariga myndigheter på nationell och regional nivå avseende samverkansövningar under 2022–2026", (MSB 2021-06755).

Politiska inriktningsdokument och utredningar slår fast att det säkerhetspolitiska läget i Sveriges närområde och i Europa har försämrats över tid (FM 2021/17683:2; MSB 2020/16261:3). Sveriges närområde präglas i ökad utsträckning av ökad militär

närvaro och aktivitet (ibid.). Det förekommer påtryckningar och påverkansförsök mot Sverige vilket ökar osäkerheten i samhället och riskerar att på längre sikt undergräva försvarsviljan hos den svenska befolkningen (ibid.). Givet det spända läget i närområdet går det inte heller att utesluta att ett väpnat militärt angrepp kan drabba Sverige vid en eskalerande säkerhetspolitisk kris. Insikten om ett behov av stärkt krisberedskap och ökad försvarsförmåga har gett upphov till politisk mobilisering som år 2015 resulterade i återupptagandet av totalförvarsplaneringen (Fö 2015/0916).

Den samlade behovsanalysen visar att ökad kunskap och förmåga via utbildning och övning bör nå så många som möjligt, samt att innehållet i utbildnings- och övningsverksamhet behöver breddas ytterligare. Breddningen i perspektiv innefattar därmed att de aktörer, funktioner och individer som utbildas och övas behöver bli fler, men även att kunskapsområdena bör utvidgas för att bättre avspegla det komplexa säkerhetsläget som Sverige står inför. För att kunna möta utvecklingen inom totalförsvaret och krisberedskap behöver därmed fler målgrupper än tidigare öva på och utbildas för att kunna hantera olika typer av händelser, t.ex. parallella kriser, cyberhändelser, terrorattentat, påverkansoperationer eller höjd beredskap. Dessa slutsatser har utgjort utgångspunkt för arbetet med denna strategi.

Dialog med aktörer inom målgruppen

I arbetet med att ta fram strategin har PTS inhämtat underlag och synpunkter från målgrupperna. PTS har, utöver diskussion om strategin på NTSG:s vår- och höstmöten under 2021, satt samman en referensgrupp med representanter från NTSG. PTS anordnade digitalt möte med referensgruppen och inhämtade uppgifter om behov samt diskuterade prioriteringar. Inför mötet sammanställdes en övergripande lista på identifierade behov för sektorn elektroniska kommunikationer och NTSG som underlag till diskussion. Från referensgruppen har PTS fått generell input till strategin om dess innehåll och användningsområde, önskemål om övningar, samt reflektioner från pandemin. Frågor lyftes också om hur referensgruppen önskar att strategin implementeras och presenteras. Referensgruppen från NTSG har även erbjudits möjlighet att granska och lämna synpunkter på utkast till strategin. Vidare har PTS under arbetets gång haft dialog med PostNord Sverige.

Uppföljning av strategin för 2017-2021

Strategin för 2017–2021 fokuserade på utbildning och övning avseende totalförsvaret och höjd beredskap, då arbetet med totalförvarsplaneringen nyligen hade återupptagits. Som en del av genomförandet av strategin har ett flertal aktörer och många personer fått kunskap om totalförvarsplanering och förutsättningar vid höjd beredskap.

Flera mål i strategin för 2017–2021 var kopplade till genomförandet av Totalförsvarsövning 2020 (TFÖ 2020). Vissa övningsaktiviteter inom ramen för TFÖ 2020 kom att ställas in alternativt planeras om till följd av coronapandemin. Detta innebär att vissa aktiviteter inte kunde genomföras och att vissa mål inte uppnåddes.

Under föregående period användes vid några tillfällen självskattning som metod för uppföljning av aktörernas arbete. I vissa fall uppstod dock svårigheter i hur bedömningarna skulle göras. Detta har resulterat i förslaget på mognadsmodell som grund för uppföljning.

I vissa fall omfattade föregående strategi aktiviteter av t.ex. utredande karaktär eller där utbildning och övning till del var beroende av att visst utvecklings- eller utredningsarbete genomförts. För kommande strategi har ett ingångsvärde varit att renodla delmål och aktiviteter till områdena utbildning och övning.

En reflektion PTS har gjort är att utbildnings- och övningsaktiviteter många gånger förefaller nå ungefär samma personer, vanligen personer som redan arbetar med beredskapsfrågor. Ibland deltar samma personer både i planering och genomförande. För att stärka beredskapen behöver fler kunskap och förmåga. Format och omfattning av utbildnings- och övningsaktiviteter skulle kunna vara en av nycklarna. Istället för få, större övningar kan en framgångsfaktor vara att öva ofta men i mindre format. På motsvarande sätt kan utbildningsinsatser delas in i olika moduler eller med tydligare målgruppsanpassning för att även nå och intressera fler personer som representerar olika funktioner och verksamheter.

Totalförsvarsövning (TFÖ) 2020

TFÖ 2020 utgick från en hög ambition om att bidra till totalförsvarsförmågan på bred front. TFÖ 2020 bestod ursprungligen av fyra aktiviteter, men på grund av pandemi-hantering fick delar av övningen planeras om och i vissa fall ställas in.

Det övergripande syftet med TFÖ 2020 var att pröva, utveckla och stärka Sveriges totalförsvarsförmåga, i enlighet med målen för totalförsvaret. Övningen skulle därutöver ge underlag för den fortsatta utvecklingen av totalförsvarsförmågan efter 2020. Den övergripande målsättningen för TFÖ 2020 var att skapa förutsättningar för det civila och militära försvaret att tillsammans, inom ramen för totalförsvaret och under höjd beredskap, skydda samhällsviktiga funktioner, värna civilbefolkningen och försvara landet mot väpnat angrepp genom:

- samverkan och ledning
- gemensam inriktning, samordning och prioritering av tillgängliga resurser
- gemensam inriktning och samordning av information och kommunikation

Följande erfarenheter och lärdomar har dragits från planeringsprocessen av TFÖ 2020, vilka PTS kommer ta med i arbetet med kommande övningsplanering:

- Stora övningar kräver mycket resurser för planering och genomförande och bör därför inte genomföras för ofta. Övningsmoment som inte kräver många medverkande aktörer kan mycket mer effektivt genomföras i mindre format.
- Det är viktigt med tydlighet från övningsledningen avseende t.ex. scenarieutveckling, inspel och moment så att alla involverade parterna har samma bild av upplägg och inriktning.
- Syftet med övningen, t.ex. om det övar system eller deltagande aktörer, samt förväntningar på deltagande aktörer måste vara tydligt.
- Det är viktigt att deltagande aktörer har realistiska förväntningar och vetskap om andra deltagande aktörers förväntningar.
- Aktörer med liknande förutsättningar bör få möjlighet att planera övningens genomförande tillsammans.
- Säkerhetsskydd inför och vid övningen måste hanteras på ett korrekt sätt. Detta tar ofta mer resurser än vad som initialt planeras.

Telö 19 och Telö Stadsnät 2020

Telö är en återkommande samverkansövning som PTS genomför tillsammans med NSTG-aktörer. I november 2019 genomfördes Telö19, som en förberedelse inför TFÖ 2020. Under år 2020 genomfördes vid tre tillfällen en distribuerad övning för stadsnät, Telö 2020 Stadsnät. Erfarenheter från dessa övningar sammanfattas i bilaga 4.

Totalförvarsutbildningar i samarbete med Försvarets högskolan

PTS och Svenska kraftnät har, i samarbete med Försvarets högskolan, mellan 2017 och 2021 erbjudit totalförvarsutbildning för aktörer från respektive myndighets ansvarsområden, samt även för myndigheterna internt. Under 2020 och 2021 har kurstillfällena genomförts på distans på grund av coronapandemin, men det har också resulterat i att fler kunnat delta. Det har generellt varit stort intresse att gå dessa utbildningar och många deltagare upplever att innehållet är mycket värdefullt, även när de erbjuds på distans. Deltagare från PTS håll har hittills främst kommit från sektorn elektroniska kommunikationer och från myndigheten. Under 2021 bjöds även deltagare från postsektorn in. PTS bedömer att det finns behov av att öka antalet deltagare från postsektorn, samt även erbjuda aktörer från områdena NIS och betrodda tjänster deltagande i utbildningen.

Enligt utvärdering föredrar de flesta en fysisk kurs, för att möjliggöra nätverkande och diskussioner mellan föreläsningarna. Inför kommande år avses både digitala och fysiska kurser hållas. Målet är att nå fler målgrupper, där den digitala kursen är mer

grundläggande och riktat sig till t.ex. chefer och personer som inte direkt arbetar med dessa frågor men i närliggande arbetsområden. Under senhösten 2021 kommer tidigare deltagare bjudas in till ett seminarium med syfte att informera om förändringar och nya förutsättningar sedan det tidigare kurserna. Om seminariet faller väl ut kan formatet komma att upprepas.

Coronapandemin

Under coronapandemin gick en stor del av den svenska befolkningen över till att arbeta hemifrån, digitala lösningar kom att spela en större roll i människors sociala liv och en stor andel inköp flyttade från fysiska affärer till internethandeln. Det finns många exempel på hur pandemin visat på behovet av fungerande telekom- och posttjänster under kriser, men pandemin har även haft praktiska implikationer för PTS utbildnings- och övningsverksamhet inom krisberedskap och totalförsvaret.

Under 2020 och 2021, förändrades förutsättningarna för att genomföra planerade utbildnings- och övningsaktiviteter. Coronapandemin och restriktionerna till följd av den har inneburit att flera utbildningsaktiviteter har genomförts digitalt, på distans. Under 2020 genomfördes en samverkansövning med stadsnät på distans. Det finns nu en utbredd vana vid digitala utbildningar och både möjligheter och begränsningar i detta format har blivit tydliga. Dessa erfarenheter är viktig input i fortsatt arbete med både utbildningar och övningar.

Därutöver har coronapandemin givit lärdomar som behöver omhändertas i framtida utbildnings- och övningsverksamhet inom PTS verksamhetsområde och i det övriga krisberedskapssystemet. Coronahandlingen har bland annat kastat nytt ljus över etablerade processer, såsom arbetet med lägesbilder och samlade lägesbilder. Ett arbete som behöver omhändertas i utbildnings- och övningsverksamhet. Pandemin har även, under skarpt läge, prövat olika typer av rapporteringsförfaranden mellan aktörer i det svenska krisberedskapssystemet, rapporteringsförfaranden som efter pandemin kommer att behöva utvärderas, utvecklas och övas för att förbättras inför framtidens kriser.

Coronapandemin har även givit många samhällsaktörer praktisk erfarenhet av att hantera händelser som påverkar stora delar av verksamheten i en organisation under en längre tid. Pandemins långdragna krisförlopp har lett till att många samhällsaktörer har behövt hantera, eller förbereda sig för att hantera, ytterligare händelser parallellt med den pågående hanteringen av pandemin. De samlade erfarenheterna från hanteringen av pandemin väcker därmed frågor om hur uthållighet i förmåga och långsiktighet i krishantering kan säkerställas. Slutsatserna från hanteringen av pandemin indikerar därmed att utmaningar länkade till långdragna krisförlopp och förekomsten av parallella händelser behöver övas. Därutöver har det utdragits och

komplexa krisförloppet under pandemin visat att det finns behov av att utveckla samhällsaktörers analysmodeller och verktyg för prognoser, för att på sikt stärka samhällets förmåga att möta olika typer av händelser.

Coronapandemin är ett exempel på hur felaktig information kan spridas både avsiktligt och oavsiktligt, i vad som har beskrivits som en ”infodemi”. Både så kallad desinformation och missinformation är typer av felaktig information som försvårar kommunikation både i kris och i vardagen. Med desinformation avses felaktig eller manipulerad information som sprids avsiktligt i syfte att vilseleda. Desinformation kan t. ex. användas för att legitimera felaktiga narrativ, skapa förvirring eller för att misskreditera trovärdig information, individer eller organisationer. Missinformation är istället felaktig information som sprids i tron att den är riktig.

Ur ett globalt perspektiv har coronapandemin även aktualiserat frågor om t.ex. internationellt samarbete, konsekvenser av stängda gränser, ökad protektionism och ett informationslandskap där rykten och desinformation riskerar att försvåra krishantering. Även dessa erfarenheter behöver omhändertas och integreras i framtidens utbildnings- och övningsverksamhet.

MSB övningsinriktning och övningsperiod

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, MSB, utkommer under senhösten 2021 med en övningsinriktning för bevakningsansvariga myndigheter avseende samverkansövningar under perioden 2022–2026. Inriktningen gäller inte för privata aktörer men påverkar övningsverksamheten i Sverige avseende krisberedskap och höjd beredskap. De prioriterade områdena med underliggande aspekter som MSB har identifierat ligger i linje med de analyser PTS har gjort i samband med framtagandet av strategin för sektorerna elektroniska kommunikationer och post. PTS har utgått från en remissversion av MSB:s övningsinriktning i arbetet med strategin, då den slutliga versionen ännu inte beslutats vid fastställandet av PTS strategi.

Bilaga 2 – Mognadsmodell

Mognadsmodellen har satts samman med inspiration från bland annat mognadsmodell för informationssäkerhet (IDEM3) samt en mognadsmodell för krishanteringsförmåga, EMCMM (Emergency Management Capability Maturity Model) (Ek & Borell 2010). Den generella mognadstrappan är i huvudsak tagen från EMCMM, men de specifika fokusområdena och de olika bedömningskriterierna för mognadsgraderna har PTS tagit fram.

Likt självskattningen som ingår i föregående utbildnings- och övningsstrategi ingår ett moment som kallas för *självvärdering*, men det görs för varje fokusområde i relation till mognadsgrader i trappan. Trappan ska inte användas för att bedöma individer, utan organisationer.

Terminologi

Nedan beskrivs hur olika termer kring kunskap och förmåga som används i strategin har tolkats och definierats. För att definiera begreppen har utgångspunkt tagits i den europeiska referensramen för kvalifikationer för livslångt lärande (European Qualifications Framework, EQF), OECD:s fyra kategorier av kunskap² samt Bolognamodellen för högre utbildning.³

Kunskap eller *kännedom* kan beskrivas som teoretisk eller faktabaserad, inriktad på att förstå, återge och tillämpa information och idéer, exempelvis faktauppgifter om skeenden och sakförhållanden, tillvägagångssätt, regler och samband. Man kan dela upp denna i fakta och förståelse, där den senare innebär att redogöra, beskriva eller diskutera.

Förmåga eller *färdighet* kan beskrivas som praktisk och kognitiv, inriktad på utförande och handlande, samt logiskt, intuitivt och kreativt tänkande inom ett område. Att med hjälp av kunskap och erfarenhet veta hur något kan göras och kunna utföra det. *Kompetens* är en persons *förmåga* att utföra något med hjälp av kunskaper och färdigheter som är kopplade till det som ska göras.

² Dessa är: kunskaper, kognitiva färdigheter, praktiska färdigheter samt en kategori som innehåller attityder, känslor, värden, etik och motivation

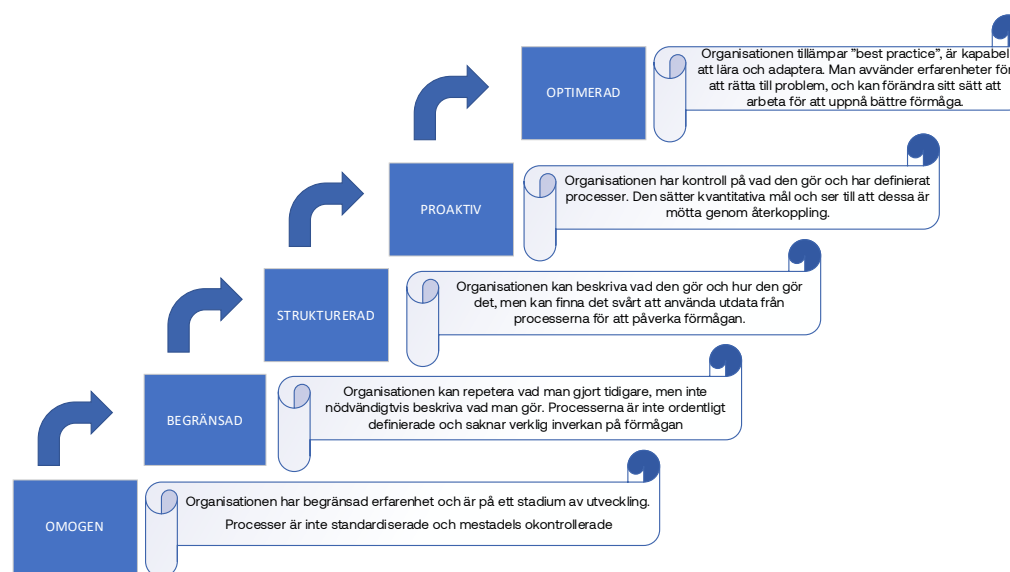
³ Sex kunskapsformer grupperade i tre avdelningar; kunskap och förståelse, färdighet och förmåga samt värderingsförmåga och förhållningssätt.

Erfarenhet är ett allmänt begrepp som innefattar kunskap om, färdighet i eller observation av någon händelse som man förvärvat genom deltagande i en process. En person med stor erfarenhet inom ett visst område kallas ofta expert eller specialist. Erfarenhet kan vara fysisk, mental, känslomässig, andlig, social eller subjektiv.

Kunskapstrappa, enligt Blooms taxonomi, omfattar följande steg:

1. Fakta/minnas – sakkunskap, termer, begrepp
2. Förståelse/Förstå/beskriva – berätta med egna ord, visa förståelse för fakta
3. Tillämpning/ använda kunskapen – kunna använda kunskap i nya sammanhang
4. Analys/urskilja delar – kunna dra slutsats utifrån fakta
5. Värderingar/göra bedömningar – bedöma eller uttrycka åsikt
6. Syntes/sätta samman – kunna göra något nytt utifrån vad man vet

Generell mognadstrappa

Bilden ovan beskriver en generell mognadstrappa.

Förslag på arbetssätt

1. Organisationen bedömer och beskriver sin mognadsgrad i relation till arbetsområdena och de fem trappstegen. Med fördel görs detta i workshop-format. Som stöd finns den generella mognadstrappan, förenklat bedömningsstöd och det fördjupade bedömningsstödet.
2. När bedömningen är klar åskådliggörs vilka de största svagheter är och blir således ett underlag för prioritering och förbättring. Som stöd finns en mall för åtgärdsplan.
3. Organisationen fokuserar sedan på övergången mellan trappstegen – hur blir vi bättre? Hur kan vi utveckla? Hur håller vi oss kvar på samma nivå?

Förenklat bedömningsstöd

MOGNADSGRAD	BESKRIVNING (FÖRENKLAT BEDÖMNINGSSTÖD)
Optimerad	<p>Aktören har kontinuerlig processförbättring, långsiktiga perspektiv och hela verksamheten är involverad i arbetet med krisberedskap och totalförsvaret.</p> <p>Mycket god kännedom om krisberedskap och totalförsvaret hos aktören. Ledningen är insatta och driver på utvecklingen inom krisberedskap och totalförsvaret.</p> <p>Aktören deltar ofta i andra aktörers övningar, samt arrangerar egna samverkansövningar.</p> <p>Utredningar/utveckling genomförs kontinuerligt och egna initiativ tas löpande.</p> <p>Aktören har specialiserade färdigheter för problemlösning, syntes och bedömning som behövs för att lösa kritiska problem och störningar.</p>
Proaktiv	<p>Det finns väldefinierade mål, rutiner och metoder som systematiskt förbättras gällande krisberedskapen.</p> <p>Mycket god kännedom om krisberedskap hos aktören.</p> <p>God kännedom om totalförsvaret, och den ökar.</p> <p>Ledningen har god kännedom och är aktivt deltagande i utbildningar och övningar.</p> <p>Aktivt deltagande i samverkansövningar samt genomför interna utbildningar och övningar regelbundet.</p> <p>Utredningar/utveckling pågår och egna initiativ tas.</p> <p>Aktören har färdigheter att lösa komplicerade och oförutsägbara problem.</p>
Strukturerad	<p>Standardiserade dokument för kris finns.</p> <p>Rutiner och metoder följs strukturerat.</p> <p>God kännedom om krisberedskap hos aktören. Ledningen har allmän kännedom och den ökar.</p>

	<p>Aktören deltar övningar/utbildningar. Det finns dock få eller inga interna initiativ.</p> <p>Låg allmän kunskap om totalförsvaret, inklusive ledningen. Kan vara god hos vissa.</p> <p>Praktiska färdigheter finns som behövs för lösningar på specifika problem.</p>
Begränsad	<p>Enstaka rutiner och metoder för kris finns men följs inte konsekvent.</p> <p>En låg allmän kunskap om krisberedskap. Kan vara god hos vissa.</p> <p>Ledningen har generellt låg kännedom.</p> <p>Några få har deltagit i övning/utbildning.</p> <p>Rutinmässiga problem och störningar kan hanteras.</p>
Omogen	<p>Arbetet med krishantering är ostrukturerat och individberoende.</p> <p>Mycket liten allmän kunskap om områdena kris och kontinuitet.</p> <p>Inga övningar eller utbildningar hålls, mycket få personer deltar på externa aktiviteter.</p> <p>Låg eller obefintlig förmåga att lösa problem eller störningar.</p>

Tabell 1. Förenklat bedömningsstöd

Bedömningsstöd för Mognadsmodellen

Arbetsområde 1a: Kunskap och förmåga inom krisberedskap

Optimerad	<p>Mycket god kunskap om krisberedskap och kontinuitet. Ledningen är insatt och driver på utvecklingen.</p> <p>Aktören har kontinuerlig processförbättring, långsiktiga perspektiv och hela verksamheten är involverad i krisberedskapsarbetet. Aktören har specialiserade färdigheter för problemlösning, syntes och bedömning som behövs för att lösa kritiska problem och störningar.</p> <p>Mycket god kunskap om samverkan i kris. Mycket god förmåga till aktörsgemensam krishantering. Aktören deltar aktivt i utveckling och tar följer sektorsvis såväl som nationell utveckling.</p>
Proaktiv	<p>Mycket god allmän kunskap om krisberedskap och kontinuitet hos aktören, inklusive ledningen.</p> <p>Det finns väldefinierade mål, rutiner och metoder som systematiskt förbättras gällande krisberedskap. Aktören har färdigheter att lösa komplicerade och oförutsägbara problem.</p> <p>God kunskap om samverkan i kris, även över sektorsgränser och med t.ex. geografiskt områdesansvariga. Aktören deltar aktivt i arbetsgrupper och utveckling. God förmåga till aktörsgemensam krishantering, även utanför närmsta kretsen.</p>
Strukturerad	<p>God allmän kunskap om krisberedskap hos aktören. Ledningen har allmän kännedom och den ökar.</p> <p>Standardiserade dokument finns för kris. Rutiner och metoder för krishantering och följs strukturerat. Praktiska färdigheter finns som behövs för lösningar på specifika problem.</p>

	<p>God kunskap om hur samverkan med de mest relevanta aktörer sker i kris. Aktören deltar aktivt för att förbättra denna. God förmåga till aktörsgemensam krishantering, inom den närmsta kretsen.</p>
Begränsad	<p>En låg allmän kunskap om krisberedskap. Kan vara god hos vissa. Ledningen har låg kännedom.</p> <p>Enstaka rutiner och metoder för krishantering finns men följs inte konsekvent.</p> <p>Rutinmässiga problem och störningar kan hanteras.</p> <p>Begränsad kunskap om hur samverkan med relevanta aktörer sker i kris. Aktören har en begränsad förmåga till aktörsgemensam krishantering.</p>
Omogen	<p>Obefintlig eller mycket låg allmän kunskap om områdena krisberedskap och kontinuitet.</p> <p>Arbetet med krishantering är ostrukturerat och individberoende. Låg eller obefintlig förmåga att lösa problem eller störningar.</p> <p>Låg kunskap om hur samverkan med relevanta aktörer sker i kris. Låg förmåga till aktörsgemensam krishantering.</p>

Tabell 2. Bedömningsstöd arbetsområde 1a.

Arbetsområde 1b: Kunskap och förmåga inom totalförsvaret

Optimerad	<p>Mycket god kunskap om totalförsvaret och höjd beredskap. Ledningen är insatta och driver på utvecklingen.</p> <p>Mycket god kunskap om målen för, samt hot och risker mot, Sveriges säkerhet. Ledningen är insatta och delaktiga.</p> <p>Det finns väldefinierade mål, rutiner och metoder som systematiskt förbättras gällande planering för totalförsvaret och höjd beredskap.</p> <p>Aktören är förberedd på vad som förväntas och utbildar och övar aktivt inom området. Aktören har färdigheter att lösa komplicerade och oförutsägbara problem.</p> <p>God kunskap om hur samverkan i höjd beredskap skulle se ut och gå till, även över sektorsgränser och med t.ex. geografiskt områdesansvariga.</p> <p>Begränsad förmåga till aktörsgemensam krishantering i höjd beredskap utöver den närmsta kretsen. Aktören deltar aktivt i utveckling.</p>
Proaktiv	<p>God allmän kunskap om totalförsvaret och höjd beredskap hos aktören. Ledningen har allmän kännedom och den ökar.</p> <p>Mycket god kunskap om målen för, samt hot och risker mot, Sveriges säkerhet, inklusive ledningen.</p> <p>Standardiserade dokument finns för totalförsvaret och höjd beredskap.</p> <p>Aktören är någorlunda förberedd på vad som förväntas och utbildar och övar inom området. Praktiska färdigheter finns som behövs för lösningar på specifika problem.</p> <p>God kunskap om hur samverkan skulle se ut i höjd beredskap med de mest relevanta aktörerna. Aktören deltar i samverkan för att utveckla detta. God förmåga till aktörsgemensam krishantering, inom den närmsta kretsen.</p>
Strukturerad	<p>Låg allmän kunskap om totalförsvaret och höjd beredskap, inklusive ledningen. Kan vara god hos vissa.</p>

	<p>God allmän kunskap om målen för, samt hot och risker mot, Sveriges säkerhet. Ledningen har allmän kännedom och den ökar.</p> <p>Enstaka dokument, rutiner och underlag finns framtagna för totalförsvaret och höjd beredskap. Samverkan med relevanta motparter sker regelbundet. Rutinmässiga problem och störningar kan hanteras.</p> <p>Allmän kunskap om hur samverkan med de mest relevanta aktörer skulle se ut i höjd beredskap. Begränsad förmåga till aktörsgemensam krishantering i höjd beredskap, inom den närmsta kretsen</p>
Begränsad	<p>Mycket låg kunskap om totalförsvaret och höjd beredskap.</p> <p>En låg allmän kunskap om målen för, samt hot och risker mot, Sveriges säkerhet. Kan vara god hos vissa. Ledningen har låg kännedom.</p> <p>Arbetet med att planera för totalförsvaret och höjd beredskap är ostrukturerat och individberoende. Samverkan sker till viss grad med berörda parter. Låg förmåga att lösa problem eller störningar.</p> <p>Begränsad kunskap om hur samverkan med relevanta aktörer skulle se ut i höjd beredskap. Obefintlig eller låg förmåga till aktörsgemensam krishantering i höjd beredskap.</p>
Omogen	<p>Obefintlig kunskap om totalförsvaret och höjd beredskap.</p> <p>Obefintlig eller mycket låg allmän kunskap om målen för, samt hot och risker mot, Sveriges säkerhet.</p> <p>Arbetet med att planera för totalförsvaret och höjd beredskap är obefintligt. Obefintlig förmåga att lösa problem eller störningar</p> <p>Låg kunskap om hur samverkan med relevanta aktörer kan se ut i höjd beredskap.</p>

Tabell 3. Bedömningsstöd arbetsområde 1b.

Arbetsområde 2: Kunskap och förmåga att arbeta med och delge lägesbilder

Optimerad	<p>Mycket god kunskap om krisberedskap och kontinuitet. Ledningen är insatt och driver på utvecklingen.</p> <p>Aktören har kontinuerlig processförbättring, långsiktiga perspektiv och hela verksamheten är involverad i krisberedskapsarbetet. Aktören har specialiserade färdigheter för problemlösning, syntes och bedömning som behövs för att lösa kritiska problem och störningar</p> <p>Mycket god kunskap om samverkan i kris. Mycket god förmåga till aktörsgemensam krishantering. Aktören deltar aktivt i utveckling och tar följer sektorsvis såväl som nationell utveckling.</p>
Proaktiv	<p>Mycket god allmän kunskap om krisberedskap och kontinuitet hos aktören, inklusive ledningen.</p> <p>Det finns väldefinierade mål, rutiner och metoder som systematiskt förbättras gällande krisberedskap. Aktören har färdigheter att lösa komplicerade och oförutsägbara problem</p> <p>God kunskap om samverkan i kris, även över sektorsgränser och med t.ex. geografiskt områdesansvariga. Aktören deltar aktivt i arbetsgrupper och utveckling. God förmåga till aktörsgemensam krishantering, även utanför närmsta kretsen.</p>

Strukturerad	<p>God allmän kunskap om krisberedskap hos aktören. Ledningen har allmän kännedom och den ökar.</p> <p>Standardiserade dokument finns för kris. Rutiner och metoder för krishantering och följs strukturerat. Praktiska färdigheter finns som behövs för lösningar på specifika problem</p> <p>God kunskap om hur samverkan med de mest relevanta aktörer sker i kris. Aktören deltar aktivt för att förbättra denna. God förmåga till aktörsgemensam krishantering, inom den närmsta kretsen.</p>
Begränsad	<p>En låg allmän kunskap om krisberedskap. Kan vara god hos vissa. Ledningen har låg kännedom.</p> <p>Enstaka rutiner och metoder för krishantering finns men följs inte konsekvent.</p> <p>Rutinmässiga problem och störningar kan hanteras.</p> <p>Begränsad kunskap om hur samverkan med relevanta aktörer sker i kris. Aktören har en begränsad förmåga till aktörsgemensam krishantering.</p>
Omogen	<p>Obefintlig eller mycket låg allmän kunskap om områdena krisberedskap och kontinuitet.</p> <p>Arbetet med krishantering är ostrukturerat och individberoende. Låg eller obefintlig förmåga att lösa problem eller störningar.</p> <p>Låg kunskap om hur samverkan med relevanta aktörer sker i kris. Låg förmåga till aktörsgemensam krishantering.</p>

Tabell 4. Bedömningsstöd arbetsområde 2.

Arbetsområde 3: Kunskap och förmåga inom kriskommunikation vid kris och höjd beredskap

Optimerad	<p>Aktören använder aktivt kommunikation som ett medel i krishanteringen för att öka effektiviteten med tydliga mål och syften, och detta inkluderas i utbildningar och övningar. Aktören är aktiv i nätverk och samverkan kring kriskommunikation.</p> <p>Mycket god kunskap om påverkanskampanjer och informationspåverkan. Ledningen är insatt och driver på utvecklingen.</p> <p>Aktören arbetar vidare med kommunikationsplanen för höjd beredskap. Aktören planerar praktiskt för alternativa kommunikationsvägar under höjd beredskap och samverkar aktivt inom nätverk för detta. Aktören övar praktiska scenarion (t.ex. ordonnanser.)</p>
Proaktiv	<p>Aktören integrerar aktivt kommunikationsperspektivet vid kriser samt vid övningar och utbildning. Det finns strukturerade rutiner och aktören deltar aktivt i nätverk och samverkan kring kriskommunikation.</p> <p>Mycket god allmän kunskap om påverkanskampanjer och informationspåverkan hos aktören, inklusive ledningen.</p> <p>Det finns eller tas fram en kommunikationsplan för höjd beredskap framtagen. Perspektivet inkluderas i utbildningar och övningar och aktören och samverkar inom nätverk för detta.</p>
Strukturerad	<p>Aktören inkluderar kommunikatörer regelbundet vid kriser samt övningar och utbildningar. Det finns en kommunikationsplan för krishantering framtagen. Aktören deltar i viss utsträckning i kommunikationsnätverk.</p>

	<p>God allmän kunskap om påverkanskampanjer och informationspåverkan hos aktören. Ledningen har allmän kännedom och den ökar.</p> <p>Aktören arbetar med att identifiera mål och syfte med kommunikation i höjd beredskap. Perspektivet inkluderas i utbildningar eller övningar.</p>
Begränsad	<p>Aktören inkluderar ibland kommunikatörer i en kris, alternativt övning eller utbildning. Det finns ingen rutin eller kommunikationsplan förberedd.</p> <p>En låg allmän kunskap om påverkanskampanjer och informationspåverkan. Kan vara god hos vissa.</p> <p>Aktören har börjat tänka och fundera på hur kommunikation skiljer sig mellan kris och höjd beredskap och vad som behöver göras, samt dess mål och syfte. Perspektivet inkluderas väldigt sällan i utbildningar eller övningar.</p>
Omogen	<p>Aktörens kommunikatörer är aldrig eller vid mycket få tillfällen involverade i en kris, alternativt övning eller utbildning.</p> <p>Obefintlig eller mycket låg allmän kunskap om påverkanskampanjer och informationspåverkan.</p> <p>Aktören har inte funderat på hur kommunikation ska ske under höjd beredskap. Perspektivet inkluderas inte i utbildningar eller övningar.</p>

Tabell 5. Bedömningsstöd arbetsområde 3.

Arbetsområde 4: Planering och erfarenhetsåterföring för utbildning och övning

Optimerad	<p>Aktören genomför interna utbildningar och övningar regelbundet och systematiskt. Det finns en flerårig utbildnings- och övningsplan. Ledningen är insatt och driver på. Högt deltagande från organisationen.</p> <p>Aktören deltar ofta i andra aktörers övningar, samt arrangerar egna samverkansövningar</p> <p>Processen för erfarenhetsåterföring utvecklas kontinuerligt och är förankrad i hela verksamheten. Åtgärdsförslag som beslutas genomförs och följs upp systematiskt.</p>
Proaktiv	<p>Aktören genomför interna utbildningar och övningar regelbundet och systematiskt. Det finns en utbildnings- och övningsplan. Deltagandet ökar och inkluderar ledningen.</p> <p>Aktivt deltagande i externa utbildningar, övningar och samverkansövningar. Deltagandet är högt och inkluderar ledningen.</p> <p>Det finns en definierad process för erfarenhetsåterföring som inkluderar ledningen och möjliggör att åtgärdsförslag kan lyftas upp och beslutas om.</p>
Strukturerad	<p>Det genomförs några få interna utbildningar och övningar men inte så regelbundet och med lågt deltagande.</p> <p>Aktören deltar regelbundet i externa övningar och utbildningar och deltagandet ökar.</p> <p>Utvärdering och erfarenhetsåterföring utförs strukturerat med samtliga deltagare efter en skarp händelse, övning eller utbildning. Åtgärdsförslag kommer inte alltid fram till beslut.</p>

Begränsad	Inga eller väldigt få interna initiativ för intern övning eller utbildning inom området finns. Lågt deltagande. Några få deltar sporadiskt i externa övningar och utbildning, oftast samma personer. Utvärdering och erfarenhetsåterföring utförs ostrukturerat med få utvalda efter en skarp händelse, övning eller utbildning.
Omogen	Inga interna övningar eller utbildningar hålls. Mycket få personer deltar i externa övningar. Utvärdering och erfarenhetsåterföring utförs aldrig eller mycket få gånger efter en skarp händelse, övning eller utbildning.

Tabell 6. Bedömningsstöd arbetsområde 4.

Mall för åtgärdsplan utifrån bedömningar

Tabellen nedan utgör ett exempel på hur arbetet med mognadsmodellen kan dokumenteras. Bedömning och beskrivning av mognadsgraden, baserat på mognadstrappan, kan t.ex. göras genom en workshop. Ange därefter vad som behövs för att komma till nästa mognadsgrad genom att titta på bedömningsstödet för nästa nivå och trappstegsbeskrivningen. Därefter föreslås aktiviteter för att stödja steget till nästa nivå.

ARBETSOMRÅDE	BEDÖMNING AV MOGNADSGRAD	VAD BEHÖVS FÖR ATT KOMMA TILL NÄSTA NIVÅ?	FÖRSLAG PÅ AKTIVITETER
	<i>T.ex. omogen</i>	<i>T.ex. vi behöver fokusera på att öka kunskapen hos flera</i>	<i>T.ex. vi uppmanar alla medarbetare att anmäla sig till X utbildning.</i>

Tabell 7. Mall för åtgärdsplan utifrån bedömningar

Bilaga 3 – Kompletterande delmål för postsektorn

Arbetsområdena som presenteras i strategin är avsedda att fungera generellt för PTS ansvarsområden. Denna bilaga syftar till att komplettera och ytterligare specificera arbetet avseende postsektorn, särskilt avseende PTS ambition.

PTS ambition

Under de kommande fem åren avser PTS primärt vända sig till aktörer som utifrån bl.a. sin storlek har särskilda krav i sina tillståndsvillkor (t.ex. avseende att dokumentera processer och att genomföra riskanalyser kopplat till kravet på tillförlitlighet i postverksamheten). I samband med utbildningsinsatser har PTS som ambition att på sikt kunna bjuda ytterligare fler aktörer inom postsektorn. PTS avser att under perioden göra en målgruppsanalys för att avgöra behov och möjlighet att genomföra aktiviteter kopplat till fler aktörer inom postsektorn. Vidare planerar PTS att förtydliga myndighetens förutsättningar att finansiera utbildnings- och övningsaktiviteter inom postsektorn.

Kompletterande delmål avseende postsektorn

Kompletterande delmål för arbetsområde 1: Fler aktörer och fler funktioner hos respektive aktör ska delta i utbildning och övning inom krisberedskap och totalförsvaret

- Genom kunskapsspridning (utbildnings- och informationsinsatser) om hur posttjänster fungerar skapa förutsättningar för bättre samverkan mellan postsektorn och samhällsaktörer (myndigheter).
- Ökad kunskap om det civila försvarets behov av post vid höjd beredskap.
- Genom utbildning och övning stärka samverkan mellan postoperatörer och relevanta myndigheter (t.ex. PTS, Trafikverket, Transportstyrelsen, Statens veterinärmedicinska anstalt, Försvarmakten, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap) samt lokala aktörer (kommuner, regioner, räddningstjänst, länsstyrelser)

Exempel på aktiviteter

- Fler medarbetare ska ges möjlighet att delta i grundläggande utbildning om totalförsvaret, vilken PTS brukar genomföra via Försvarshögskolan.

- Öva lägesrapportering från postoperatörer till PTS, samt informationsflöde från PTS tillbaka till operatörerna.
- PTS kommer verka för postsektorns möjlighet att delta i nationella samverkansövningar och övningar med andra sektorer.

Bilaga 4 – Kompletterande delmål och arbetsområden för NTSG och SiSG

Arbetsområdena som presenteras i strategin är avsedda att fungera generellt för sektorerna elektroniska kommunikationer och post. Denna bilaga syftar till att komplettera och ytterligare specificera de arbetsområden, delmål och aktiviteter som beskrivs i huvuddokumentet.

Nationella Telesamverkansgruppen (NTSG) har under ett flertal år tillsammans deltagit i utbildningar och övningar tillsammans med PTS. Detta innebär att NTSG har kommit långt i det gemensamma arbetet och att mer detaljerat underlag kring behov finns. Stadsnätens infrastruktursamverkansgrupp (SiSG) har också arbetat aktivt med utbildningar och övningar inom området, både inom grupperingen och i samverkan med NTSG. Utgångsläget för aktörerna i NTSG respektive SiSG medför att denna bilaga också omfattar ytterligare ett arbetsområde per gruppering (arbetsområde 5 respektive 6) med specifika, identifierade behov för NTSG respektive SiSG under kommande femårsperiod.

Under föregående femårsperiod låg fokus huvudsakligen på förberedelser inför Totalförsvarsövning 2020 och därmed höjd beredskap. Referensgruppen från NTSG och SiSG har lyft vikten av att inte ”tappa bort” krisberedskapen genom ett alltför stort fokus på höjd beredskap. Aktörernas representanter byts ut och förmåga avseende samverkan i kris behöver därför ständigt hållas färsk. Samtidigt finns ett fortsatt behov av att tydliggöra verksamhet och samverkan vid höjd beredskap.

Arbetsområdena och delmålen som presenteras i utbildnings- och övningsstrategin (både i huvuddokumentet och denna bilaga) utgör en viktig grund för arbetet med sektorsövningen Telö 22.

Innehåll i bilagan:

- Kompletterande delmål och aktiviteter
- Kompletterande arbetsområden för samverkan inom ramen för NTSG
- Kompletterande arbetsområden för samverkan inom ramen för SiSG
- Uppföljning av utbildnings- och övningsstrategin 2017–2021

Kompletterande delmål och aktiviteter

Nedan beskrivs delmål gemensamma för NTSG som gruppering. Avseende aktiviteter ges exempel både på sådant respektive aktör kan göra inom sin organisation (på egen hand) och aktiviteter som NTSG-aktörerna bör genomföra tillsammans. I de senare omfattar även PTS i sin roll som deltagare i NTSG, och för flera aktiviteter är det rimligt att PTS är drivande.

Arbetsområde 1: Fler aktörer och fler funktioner hos respektive aktör ska delta i utbildning och övning inom krisberedskap och totalförsvaret

Kompletterande delmål avseende NTSG

- Fler aktörer, både inom sektorn och i andra sektorer, har kunskap om vad NTSG är och dess roll vid kriser.
- Medarbetare hos aktörerna har ökad kunskap om det militära och det civila försvarets behov av elektroniska kommunikationer.
- Fler personer som arbetar med avtalsfrågor har kunskap om frågor kopplat till kris och höjd beredskap.

Exempel på gemensamma aktiviteter inom NTSG

- Genom information/utbildning förtydliga vilken/vilka verksamheter hos respektive NTSG-aktör som kopplar till samverkan inom NTSG samt för vilka verksamheter de förväntas rapportera kring läget.
- Grundläggande utbildning för nya NTSG-representanter kring NTSG roll och arbete i kris respektive höjd beredskap.
- Återkommande seminarium eller motsvarande kring vad som är nytt avseende totalförsvaret och krisberedskap; utredningar, propositioner etc.
- Utbildning av lottorna i sekretariatet, baserat på identifierade behov.

Exempel på aktiviteter för respektive aktör

- Intern utbildning för relevanta funktioner kring NTSG roll och arbete i kris respektive höjd beredskap samt hur det förhåller sig till andra delar av organisationen.
- Inkludera entreprenörer och underleverantörer i utbildningar och övningar.
- Öka kunskapen om avtalsfrågor kopplat till kris och höjd beredskap, t.ex. informationssäkerhetsrisker, säkerhetsskyddsfrågor och kontinuitetsshantering kopplat till upphandling, inköp och avtalshantering samt vikten av att teckna rätt typ av avtal för att säkerställa driftsäkerhet kopplat till samhällsviktig verksamhet.

Arbetsområde 2: Genom utbildning och övning stärka förmågan att arbeta med och delge lägesbilder

Kompletterande delmål för NTSG

- Stärka förmågan att dela och använda geografisk information mellan aktörer
- Förtydliga och öva gränssnitt mellan NTSG-representanter och den egna organisationen avseende t.ex. dubbelriktat informationsflöde och förankring.

Exempel på gemensamma aktiviteter inom NTSG

- Öva rutinen för lägesinformation i NTSG-portalen.
- Vidareutveckla arbetet med lägesrapportering och gemensam lägesbild
 - inom NTSG,
 - mellan NTSG och SiSG (stadsnätstakluster),
 - mellan NTSG-aktörer och PTS, samt
 - gentemot andra myndigheter, t.ex. Försvarsmakten och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB).
- Öva roller, ansvar, metod, teknik vad gäller sammanställning, kvalitetssäkring, återkoppling, delning och användning av lägesbilder.
- Öva på att bedöma konsekvenser och ge prognoser.
- Öva informationsflöden, roller och samverkan inom NTSG samt gentemot t.ex. myndigheter vid cyberrelaterade händelser
 - Nationellt Cybersäkerhetscenter, CERT-SE och FIDI-Telekom.
 - Samverkan och informationsflöde gentemot Säkerhetspolisen, Nationella operativa avdelningen (NOA) samt Militära underrättelse- och säkerhetstjänsten.
- Öva på att dela och använda geografisk information mellan aktörer.

Exempel på aktiviteter för respektive aktör

- Öva på att analysera läget med fokus på hot som kan ge allvarliga nationella konsekvenser.
- Tydliggöra interna processer, roller och ansvar för arbetet med lägesinformation och rapportering, t.ex. utifrån erfarenheter av coronapandemin. Vilka behöver delta och hur görs det på enklaste sätt?
- Öva på att dela information på effektivt, säkert och behovsstyrt sätt mellan aktörer i störd miljö med höga krav på sekretess och robusthet.

Arbetsområde 3: Genom utbildning och övning integrera kriskommunikation i aktörernas arbetssätt för ledning, hantering och samverkan vid svåra påfrestningar på samhället

Kompletterande delmål för NTSG

- Kriskommunikationssamordningen mellan NTSG-aktörer har stärkts.

Exempel på gemensamma aktiviteter inom NTSG

- PTS fortsätter att driva och utveckla kriskommunikationsnätverket för NTSG-aktörer
- Utbildning och övning i rutiner, kanaler och verktyg för kriskommunikationsnätverket.
- Öva samverkan för att ta fram sektorns gemensamma narrativ kring en händelse (kris eller höjd beredskap), genomförande av viss åtgärd eller som svar på påverkanskampanjer.

Exempel på aktiviteter för respektive aktör

- Öva på att analysera (värdera, lägga samman och dra slutsatser av) information från omvärldsbevakning samt metoder och teknik för omvärldsbevakning.
- Öva på att använda sociala medier i kommunikationsarbetet för inhämtning och kommunikation.
- Öva på att hantera informationspåverkan, baserat på organisationens synsätt/rutiner.
- Testa/öva alternativa sätt för kommunikation med kunder/allmänhet under t.ex. höjd beredskap eller när ordinarie kommunikationsmedel inte längre fungerar.

Arbetsområde 4: Stärka erfarenhetsåterföring vid utbildning, övning och skarpa händelser

Exempel på gemensamma aktiviteter inom NTSG

- Arbeta för att identifiera, genomföra och följa upp konkreta åtgärder baserat på erfarenheter och utvärderingar av övningar.

Kompletterande arbetsområden för samverkan inom ramen för NTSG

Strategin omfattar för NTSG ett specifikt arbetsområde med identifierade behov för NTSG under kommande femårsperiod.

Arbetsområde 5: Prioritering och fördelning av resurser

Prioritering och fördelning av resurser är en viktig del av samarbetet inom NTSG, men som fortsatt bör vara fokus för utbildning och övning. Detta arbetsområde bedöms

för perioden vara mest relevant för NTSG och ingår därför inte i de fyra arbetsområden i huvuddokumentet.

Delmål

- NTSG:s förmåga att samverka och agera har stärkts.
- NTSG:s förmåga till prioritering och fördelning av resurser⁴ har stärkts.
- NTSG-aktörer har erhållit utbildning och övning i förhållanden vid höjd beredskap.
- Samverkan med aktörer utanför NTSG har stärkts.
- Relevanta aktörer har övat på att verka från alternativ ledningsplats.

Exempel på gemensamma aktiviteter inom NTSG

- Öva förmåga att arbeta i subgrupperingar inom NTSG, t.ex. att vid händelse dela upp landet i geografiska områden och samverka inom dessa.
- Ta fram inriktning inför sektorsövningar/samverkansövningar så att varje aktör har goda möjligheter att förbereda sig.
- Öva NTSG gemensamma förmåga att identifiera handlingsalternativ, ev. baserat på ofullständiga eller osäkra underlag.
- Öva scenarier där gemensam prioritering av samhällsviktig eller totalförsvarsviktig verksamhet krävs. Vad innebär det för samverkan inom NTSG? Samsyn och synk – vem ska tillhandhålla vilka tjänster – när och hur. Vem gör vad? Rikstäckande nät och rikstäckande tjänster.
- Öva på mottagandet av nationella och internationella förstärkningsresurser.
- Ökad kunskap om Försvarsmaktens behov av elektroniska kommunikationer, i detalj (kapacitet, terminaler, personalresurser, sambandspersonal, portabla basstationer).
- Öva samverkan med Försvarsmakten (samverkan genom NTSG alt. direkt med respektive aktör).
- Stärka samverkan mellan NTSG och SiSG.
- Öva med stadsnät och kommuner, samt tillsammans med länsstyrelser (lägesbild, informationsflöde).
- Informera andra om sektorn: utbilda geografiskt områdesansvariga myndigheter (länsstyrelser och kommuner), landsting och andra samhällsviktiga verksamheter avseende vikten av att upphandla robusta kommunikationer för att prioriteras baserat på kundavtal (SLA) i extraordinära händelser.

⁴ Resurser inbegriper materiella och personella resurser som är tillgängliga, kan införskaffas eller skapas vid hantering av en samhällsstörning. När aktörens egna resurser inte räcker till vid en olycka, kris eller annan större händelse, kan förstärkningsresurser stödja aktörers uthållighet och få samhället att fungera så bra som möjligt.

Exempel på aktiviteter för respektive aktör

- Tydliggöra vilka förutsättningar organisationen har för att kunna prioritera resurser (materiella och personella) och olika verksamheter och hur beslut om prioritering fattas, och öva detta.
- Förtydliga och öva gränssnitt mellan NTSG-representanter och den egna organisationen avseende t.ex. dubbelriktat informationsflöde samt förankring och beslut av handlingsalternativ som utarbetats inom NTSG.
- Utbildning avseende prioritering av samhällsviktig eller totalförsvarsviktig verksamhet kontra efterlevnad av avtal såsom *service level agreement*.
- Aktörernas förmåga att göra strategiska vägval utifrån ofullständiga eller osäkra underlag behöver stärkas.
- Öva på att larma och starta upp krisorganisation på alla nivåer – d.v.s. öva helheten med NTSG och respektive organisations kris/krigsledning.
- Stärka samverkan mellan nationella operatörer och stadsnät.
- Öva med entreprenörer och underleverantörer.
- Öva skarpa lägen med faktiskt bortfall av el och tele och kombinera med att samverka med berörda kommuner och länsstyrelser och koppling till samhällsviktig verksamhet.
- Utbildning skyddade anläggningar (där relevant).
- Öva i skyddad anläggning (där relevant).

Kompletterande arbetsområden för samverkan inom ramen för SiSG

Strategin omfattar för SiSG ett specifikt arbetsområde med identifierade behov för SiSG under kommande femårsperiod. Innehållet i området har tagits fram i samarbete med representanter från Stadsnätetsförningen samt baserat på underlag från Telö 2020 Stadsnät och Telö 19.

Utöver nedanstående aktiviteter bedöms det finnas behov av att gemensamt och i samarbete med PTS arbeta vidare med mognadsmodellen utifrån stadsnätets förutsättningar, t.ex. avseende språkbruk och hur den kan användas i små organisationer.

Arbetsområde 6: Stärkt förmåga för stadsnät

Delmål

- Samverkan inom SiSG har stärkts genom utbildning och övning
- Samverkan med respektive ägare (t.ex. kommunen) har stärkts.
 - Respektive ägare har erhållit ökad kunskap om stadsnätets arbete vid kris och höjd beredskap.

- Medvetenheten kring hotbild och sårbarhet har ökat hos ägare och uppdragsgivare.
- Medvetenheten om säkerhetsskyddsfrågor har ökat hos ägare och uppdragsgivare.
- Samverkan med nationella och regionala aktörer har stärkts.

Exempel på gemensamma aktiviteter inom SiSG

- Öva på att arbeta i klusterindelningen.
- Öva klustrens lägesrapportering mot säkerhetsrådet.
- Öva antagonistiskt fysiskt angrepp eller sabotage mot t.ex. noder.
- Prata med Rakel med varandra genom enkla sambandstester.
- Dra nytta av att flera stadsnät, även om de är små, har större elbolag/kommun i ryggen. Öka kunskap och samverkan mellan stadsnät och kommuner, t.ex. inkludera säkerhetschefer.
- Genomföra utbildningsinsatser kring specifika ämnen, t.ex. antagonistiska hot, kartläggningförsök och informationspåverkan.
- Stadsnäten kan behöva stöd med att lyfta frågor/sårbarheter till sina ägare (kommuner). Stadsnätsföreningen och PTS avser att bistå genom att ta fram övningsscenario som rör stadsnätets verksamhet och påverkar kommunal verksamhet, t.ex. bränder i viktiga noder och siter. Avsikten är att öva tillsammans, dels att öka kunskapen kring hur verksamheter hänger ihop, dels för att förbättra samverkan.

Exempel på aktiviteter för respektive aktör

- Öva med kommunernas dedikerade kommunikatörer som finns för att stötta bolagens verksamheter.
- Öva tillsammans med entreprenörer och underleverantörer.
- Öva med nationella operatörer som är kunder för att kunna påbörja "krisrelationen" tidigare vid händelse och därigenom snabbare lämna kund-leverantör-relationen, och istället hitta sätt att samverka och bistå varandra.
- Genomföra utbildnings-/övningsaktivitet med scenario som kräver samverkan mellan nationella operatörer och tjänsteleverantörer respektive stadsnät.
- Öva scenario som involverar nationella operatörer och stadsnät och en kommun.

Uppföljning av utbildnings- och övningsstrategin 2017–2021

Telö 19

Telö är en övningsserie som PTS och NTSG genomfört regelbundet sedan 2005. Under 2019 genomfördes Telö 19 som en samverkansövning med simulerande inslag med deltagare från PTS krigsorganisation, NTSG och ett antal stadsnät. Inför

övningen genomfördes även ett antal förberedande workshops och seminarium i syfte att beskriva legala förutsättningar och det arbetssätt som testades under övningen. Telö 19 syftade till att stärka beredskapen och förmågan att hantera en situation då samhället utsätts för svåra påfrestningar och beredskapen höjs. Vidare syftade Telö 19 till att testa arbetsformer, ge underlag för fortsatt planering och förberedelser inför Totalförvarsövning 2020 (TFÖ 2020). Baserat på detta baserades formuleringen av övningsmålen på de aktörsgemensamma och aktörsspecifika målen för TFÖ 2020.

De övandes agerande observerades utifrån övningsmålen av utsedda observatörer. Detta sammanställdes tillsammans med övrigt material från övningen samt deltagarnas egna reflektioner i tre huvudområden; PTS förmåga att verka under höjd beredskap, NTSG:s förmåga att verka under höjd beredskap samt PTS och operatörernas förmåga till samordning av kommunikation.

Utifrån sammanfattande lärdomar och slutsatser från Telö 19 kan följande huvudpunkter nämnas:

- PTS har en grundläggande förmåga att inrikta och prioritera sektorns arbete under höjd beredskap. Områden som kan vidareutvecklas är arbetssättet inklusive interna planer, roller och ansvarsfördelning samt hur lägesbilden används i stabens arbete. Vidare kan gränssytan mellan PTS och NTSG tydliggöras och förbättringar göras av hur in- och utflöde av information och återkoppling sker i denna gränssyta. En annan lärdom som drogs var behovet av att fastställa ansvarsförhållanden och tydliggöra hur samverkan bör ske mellan kommuner, länsstyrelser, centrala myndigheter och privata aktörer under höjd beredskap.
- NTSG:s förmåga att agera under en kris utgör en god grund för hantering under höjd beredskap. Områden som kan vidareutvecklas är arbetssätt och rutiner, både vad gäller NTSG-möten och gränssnittet mellan operatörernas NTSG-representanter och deras respektive hemorganisation. Vidare finns behov av förbättring av stödfunktioner för rapportering och kommunikation som t.ex. NTSG-portalerna.
- PTS och operatörernas förmåga att hantera kommunikation samordnat fungerade väl under övningen. Höjd beredskap är dock en svår situation att förhålla sig till kommunikationsmässigt. Behov finns därför av fortsatt arbete kring att förbättra rutiner och arbetssätt, speciellt avseende samordning i ett tidigt skede samt hur information till allmänheten ska förmedlas.

Utvärderingsrapporten från Telö 19 (PTS ER 2020:08) finns tillgänglig på PTS webbsida.

Telö Stadsnät 2020

Telö Stadsnät 2020 var planerad att genomföras under senvåren och bygga på scenariot från Telö19. Som en anpassning till pandemin genomfördes övningen som tre sambandstester på distans med deltagare från drygt 40 stadsnät.

Vid allvarliga störningar och kriser säkerställer SiSG att rätt och relevant information gällande stadsnätens driftläge förmedlas. SiSG har också ansvar för att förmedla relevant information från NTSG till medverkande stadsnät. Bland annat med bakgrund av Telö 19, hade SiSG satt upp en ny organisation med en stab, ett säkerhetsråd och åtta kriskluster för att möjliggöra en effektiv samverkan och rapportering av lägesinformation. Syftet med övningen var att testa och förbättra nya rutiner för att rapportera och sammanställa lägesbild i denna organisation. Genom övningen gavs deltagarna också möjlighet att praktiskt tillämpa kommunikationsvägar samt få en större förståelse för rutiner och verktyg.

Utvärderingen konstaterade att organisationen och arbetssättet fungerade, samt att lägesrapportering till PTS/NTSG var av god kvalitet. Efter övningen har rapporteringsformuläret förbättrats genom digitalt verktyg, vilket ytterligare effektiviserar informationsflödet. Det är dock viktigt att upprätthålla förmågan att rapportera läget och sammanställa lägesbild.